

AITA ONAINDIA

**NERE
BASERRIA**

AiTA ONAINDIA

NERE BASERRIA

(Euskal Poema)

Gipuzkoako «Cámara O. S.
Agraria»-k eraturako
SAN ISIDRO SARIA. 1975.

EUSKERAZAINTZA-REN ARGITALPENA

Bear diran baimenakaz

Azaleko ta barruko marrazkiak:

Belaustegigoitia'tar Xabier'ek

Depósito Legal: BI - 1.300 - 85

AURRE-ITZA

Euskal bizikerari buruz ez datozki txarto galdera batzuk. Zarrak gera; ez dakigu noiztik gauden lur onetan. Ba dugu gere nortasuna; ba ditugu gere izkuntza, oitura, kultura, bizimodu ta abar,.. Aintziña arpe la aitz-zuloetan bizi ziran euskaldunak, Santimamiñe, Urtiaga, Ekain... Garai artako izate ta oiturak, nolako garrantzia duten! Geroago, artzantza, ortarako bearrezko zituzten jantzi, gaztain-margozko kapusai, zorra auntz illez eioa, alboka. uztai erdiko zur-kirten erdian seska bi zitularik elkar lotuta; artillezko galtzerdi, txillar orratzez egiñikoak; abarkak, larru berezizkoak; altz-zurez moldaturiko kaiku; gorostizko artzai makila; arran eta zintzarriak, ezpelezko xaliak eta artaziak; pago-azal biurtuz egiñitako ontziak; ardiei illea mozteko guraizek; kaikuan esnea egosteko karaitz Gauza bitxiak ez ote?

Nekazaritza sartu zitzaigun guenez; au da: lurra lantzen asi zan euskalduna. Noz ez dakigu, baiña guztiz zarra lur-lantzea euskal errian, Tresnok erabilli izan dituzte soroan: «goldea», garia naiz artoa ereia hear zanean, lurra azpi xamarretik iraultzeko,. «area», goldeak ateratzen zituen zoi ta lur-mokillak txiki-azteko,. «aitzurra», zeregin askotarako lanbaria; «jorraia», porra, berakatz, piper, tomate, kipula ta olakoai lurra astindu ta urbiltzeko tresna egokia; «laja», lenago lurra iraultzeko, golde orde, ia baserri guztietan erabilli oi genduen; «nabarra», burdin-area, bost, zazpi naiz bederatzi ortzeko aretxoa, arbia ereitean lurra astintzeko erabiltzen zona. Baso ta oianean,, ondea, auek darabilzkigu: «aizkora», baserrian nai ta nai ezkoa; «gurdia», arria, simaurra, ikatza darabilgu gurdian, baila arto, gari, ira, ale naiz igaliak ere; «eskubarea», basoan orbela biltzeko, naiz etxe

barruan beiai azpia atontzeko tresna; «bostortza», naiz sardatxurra ere, gauza bera egiteko duzu; «igitaia», belarra, garia, artoa ta olakoak ebakitzeko da; «sardea», zer askotarako dugu, basoan ira ta orbela biltzako, etxean satsa atera ta soroan zabaltzeko baitik bat. Eta onelaxe beste ainitz traman-kulu: sukaldean, ikulluan, arostegian, etxaldean eundaka tresna dauzkagu euskal izenez ezagutzen ditugunak.

Gaur, zori txar aundiz, il-agiñik dauzkagu gauza guztiok; lengo kultura osatzen dizkiguten zer geienok marguldu zaizkigu ta betiko izkuta zorian daudela ezin dezakegu ukatu; bai, gure aurretikoen egiteko, lankizun eta bizimolde ederra betiko galdu ta bukatzeaz dauzkagu. Zergatik tradizio oiek azken arnasa eman bearrean? Ez al dira gure nortasun, ez al dira gure gogo? Industri-aroa jaiki zaigula-ta, lengo osoari agur egin bearke?

* * *

Nik, poema ontan, alai abesten dut baserri bizitza; badi-tut, ala ere, nere kezkek, kezka izugarriak. Or-emen, ez gutxi dakuskigu baserriak utsik, orma zarrak erorita, sasi-larrez gaiñezka inguruak. Min latza damakit onek, baita iñoiz-ka begietan negarra sort-azi ere.

Ez dugu nai iltzerik. Erioak, baiña, guk opa ezik ere, nolako xaupen eta galerak egin oi dizkigun! Guk ekiñaren ekiñez naiz-ta saiatu, gaurko giro naste onetan, gere baliorik garrantzitsuenak ere ba dijoazkigu izkutatu, betiko obira-tuz. Gure mendi, soro ta zugaitzak, gure artzantza ta neka-karitza, gure asaba zarren ogibide bakarrak... Bizi lakarra zeramanela gure aitonen aitona? Ez da goxoa, egiz, baserri bizitza. Eta kalekoa? Ez au, ez ura, ez dira arantza gabeak. Bi bizimoduok zergatik ez elkartu ote? Lurak emanetik bizi bearke du gizonak, beti ere. Izadiak ez, Jainkoak baiño, eman zion gizasemeari lurra, ta lurra landuz bizi bearra. Ez ditzagun gauzak ardatzetik atera.

Etzuen iñork uste orain urte batzuk taiu ontako zori txarrrik; dena zegoen pakearen mande baserri ekiñari begira, eta gaur daukagun ekaitz izugarririk gain etorriko zitzaigunik ez zirudian. Baiña, bai, guda ostean asita batez ere, laiño beltzak moltzotu ziran gure baserriaren zeru pean, eta ortik gero ekaitza. Eta nolakoa! Neguz bereziki izan oi diran ausiabar eta odei-murru ostean maiz ikusi ditut murrizturik gelditu diran zugaitz eta tantai makurrak berriz ere zutik jartzen. Euskaldun baserriari orobatsu gertatuko ote? Olan balitz!

Gaixorik dago gure baserria. Laburrak beronenak osabiderik ez jartzekotan. Jarriko ote? Ezin geixagoan alegindu gera ge baserritarrok gere seme-alabai eskola ematen. Baiña zer egin dugu baserri lanak obeki ta errezago eramaten? Oso gutxi. Bide berririk aurkitzen saiatu? Ez dut este. Antzeko diran askok aurrera jo dute; gu lenari begira egonak gera, ez dugu aurrera gurdian biderik egin. Atzera geratzeko. egia esanex, bada beste ziorik ere.

Baserri batzuk, zorionez, lurra erabiltzeko munduan diran aurrerakizunak aintzat ariurik, lengo aldean eroso lan gite; aintziña bateko aitzur, sega te goldeeren orde, traktor ederrak sartu dituzte; baita ebakitzeko makiña, zillo, soroak ongarritzeko tresnak, beiak jeizteko makiñak eta abar ere. Onek bost bider geiago erreztu oi ditu nekazarien zeregiñak; artzen diran iata, labore, aragi, esne la igaliak azokara eramanez ere, erabazi galantak izan oi dira. Au ikusi ezik, alan ere, baserritarrak, bere gai-ezaren aurrean etsita, baserri-lanak ez diola ematen uste du bizi izateko aiña, ta kalerako bidean jartzen zaizu; irteera gabe ta soil heme burua ikusirik, urira doa zori billa, bizinaiak eraginda, bizimodu obe billa.

Urteak dirala ez du euskaldun baserriak iñoren laguntzarik izan. Gazteak ori ta soro-lanaren gogorra ikusirik, arlo errezago billa fabrikako lanera jo date, jaiotetxeko bakartadean zarrak utzirik. Au zoritxarra! Nork eta, aitak erakutsi dio semeari eskola ta eroso bizi izaten! Semeak, ordea, ez dio aitari bear lukean laguntza eman cal. Orain sor, otz eta

odolgabe ageri zaizu; muzin egin dio. Gaztediak ez du ikusi ere gogo baserriko bizimoldea. Ez dita begiak baserriko gauzak ikusi ditzan atzeratu nai. Ez du nai, ez!

Nik baditut seme-alabak, oraindik koskor. Etorkizunean ez dakit zer eta nola pentsatuko duten. Nik eskola emateko asmua dut; baita baserri lana erakutsi ere, ortara zaletu ditezten. Erritik ez naiz zíruti bizi, ta baserrian artzen dudanetik —barazki, arraultz, esne, bildots, gaztae, igali—, badut irabazirik berton aukera onean bizi izateko.

Kalean baiño erosotasun geiago dut etxean. Pozik daukot nere emaztea; pozik daude orobat nere seme-alabak. Au ere bearrezko dugu. Batasunak indarra dagi; guk ere guztion kemenak uztarturik, etxalde au, nere gurasoak utzitako au, jasoko dugu ziur asko. Ni lenari lotuko natzaio, arbasoen katea puskatu ez dedin. Orrela geure joana danetik zerbait beintzat gaizkatuko dugu.

* * *

Ni ex naiz baserrian bizi, ez naiz baserritar lanetan ari. Baiña baserri txairo baten altzoan jaiotzen nintzan; beraz, maite dut baserria ta onik zabalena opa diot. Orixegaitik idatzit dizut poema au, egiazko baserritar ba'nintz bezela. Eusko baserria iraun dedin, nai dut bizi. Nere barne arnasa dira bertso alik ondoen biribilduok.

Urte-aroai jarraiki antola ditut baserri poema onen zatiak. Nolako ikuskizunak dituzten urtearen lau aroak! Uda-berria dugu lenen urteak barren duen aldirik leun zoragarriena; berpizteak badu, izan ere, gu arnas-berritzen gaituen eragin sorgiña. Uda oso-osoa dugu bere uzta aldian. Uda-goienak, milla kolorez, biziaren ariña dakarkigu gogora. Eta, guenez, udazkenak iltamurantz egiterakoan, «negu baltzaren bizar aundiak» agertzen zaizkigu edonundik.

Auxe duzu nik euskal poema onetan abesten dudana. Beiondaizula!

Larrea, 1985 - V - 25.

Aita Onaindia

UDABE.

«Negu a nkerraren
urtarpftik irtenda,
bota dezagun
zantzo bulartsua
Udalaitz gaiñera igonda».

BASERRI MiN

Ludi ontan penatzen dut
baserrian jaio ez izatea.
Kaletarra izatea
ludi ontan penatzen dut.
Emengo bizikerak nauka.

Ai! , egongo banintz belardietan
beieren zaintzaketaun.
Jainkoarekin izketan
zuaitezekin burruketan
txoriekin kantetan! !

Ai! , egongo banintz mendietan
ardien zaintzaketan
eguzkia artuz
ta ur garbia zupatuz
trankil trankil
txirulirulika

Egongo banintz egon
taloa ta esnea goizean gosalduz
gaztain erreak su ondoan apalduz
agurei kontu zarrak adituz!

Ai! , egongo banintz, egongo banintz
zenbat maiko biurtuko liraken intz!

Lotsati

GURE KABITXO

Mendixka baten gainean dut etxea, nere sort-lekua. Berton lan egiñik bizi naiz; emaztea ta iru aurrak jasotzeko aiña eroaten dit lurrak, Osasuna dut; zoriak ere, orrez gain, irri-par dagit orain arte.

Doiñu: Bilintx-en «Loriak udan,..»,

Nere miñak ez dio gezurrik,
ez bait du orren oitura:
nere kabian emazteakin
ez dut izan arrenkura,
zor dudan lanak ez dit ekarri
zori gaiztorik eskura,
pozak ordea noiznai ta nunnai
uxa dit barne tristura.

Nere asabak jaso zutena,
dugu guk geure sukalde:
naiz aizeakin firi-firaka,
naiz jelaz (1) zuri bealde,
beti dugu guk —goxoa baita!—
geure kabia arralde (2).
Alai bagera, ez iñork guri
zergatik danik, ez galde!

(1) Tzotz.

(2) Arkaitz.

Nere asabak egin zutela
gaur bizi geran supazter?
Egia ote? Zingun ta zangun,
loturikan sokil ta auster (3),
ez al dakargu egoitz eder au
denon kemen-lanez susper? (4)
Ori gogotan, emen ez dabil
iñor ere zuri-alper.

Nere emazte gazte bizkorra
dugu eredu aurrenik,
gero aurtxoak, ikasle zoli,
ez ditugu iñoiz aitzurík!
Ni nauzu, damuz! , aita ezaxo! ;
baiña lanari emanik,
ez nuke iñolaz egoitz txairo au
lorrindu gura nasairik.

Guztiona da ezmezik gabe
aterpe fiñ ta zuria:
orratik beti deitzen diogu
ozenki «Gure kabia».
Bedi urteetan geure kabia,
urteetan geure zoria:
oillo-lur ontan bizi ostein
baita bekigu obia.

Inguru-biran nolako siska! (5)
Gutzizko joan-etorri;
ez da gezurra, egía baizik,
gizonak badu elorri! (6)

-
- (3) Auts.
(4) Bizi.
(5) Naikeri.
(6) Kezka.

Presaka beti, elkar bultzaka,
leizak nunbait eratorri...
Nork ote dio giltza emango
euri-jasa goibel orri?
Beetikan dantzut burdin-jo xea,
gabi-eresi nasia;
maillu-lan otsa, su-atsal bero,
giz-arnasaren saria;
mendarte illetan tximini kea,
lurraren sabel guria,
eskeinka beti berea duen
sabel barneko oparia.
Euskaldun lurra, gure asabak,
taiuz emanik lanera,
bidez zituzten zoztorrak goituz
eraman zuten aurrera,
Ola ta meatz, mendi ta soro,
lur onetsi ta gupera!
Eresi-lanez, oi euskal lurra,
zaude beti egutera!
Gure lur, meatz kutsuz asea,
Asiera-k bein
izan kartsua eman ziona,
gizonak ari-arian
kondaira zear bere esku-lanez
aldatu digu guztian:
ola ta soro, esku ta tresna,
oro darama bortxian.
Aspaldi danik gure asaben
izerdiz ore egiña,
odolez noizka busti oi dugu
man-lor biurtu eziña;
jaiotez zalu (7), tai (8) bako lanez
erro biurka, jakiña! ,

(7) Bizkor.

(8) Eten gabe.

berton tinkoti oi gera denok,
aritz tantaiaak bagiña.

Bein ta bein, baiña, etxe ondoan
bekust arrasti argia,
baratz-zale ta zillar dardaraz
asperen bezain zolia:
mendien l.ate azken gabean
berdeaz naste gorria,
zugatz-adar gaiñ, il agiñeko,
tanta jario euzkia.

Oro da eder euskal errian,
aran, troka ta itxasoa.
Zuri gorrizka aldamenean
neskatx eder lez soroa.
Auxe dut nere bazter joria,
auxe dut nere txokoa,
nere asabai beiñola maitez
Goikoak emandakoa.

Itz soilka gabe, egi zeatzez
nai nuke bizi ementxe:
lana denontzat, ogi kuskurra,
maitasun gaia ta etxe.
Zabal biotza bebil auzoan
eguzki galda legetxe;
nekerik iñoiz baletorkigu,
betorke baita berantxe.

Nere barrua lasai dudala,
lo egin nai dut gauero,
eta kemenez berriz aserik
lanera itzuli goizero.

Kezkarik gabe goiz eta arrasti
lanari lotu ezkeru,
diru-orratza goi-bidetzeak
ez nau jarriko su-bero.

Zillar goseak asko darabiltz
bizi maullan igo nairik;
nik nene etxean ba dut aukera.
ba dut upelka zillarrik;
Jaunak ezarri esku artean
onak dizkigu gogotik,
osasuna ta lanaren griña,
ba al dugu zillar oberik?

Oi gure egoitz, jatorri etxe,
muño gaiñean etzana!
Guztietatik zara bikaiñen,
gure Loreder otzana!
Orma zuri ta teillatu gorri,
naia doakit zugana...
Zaitetz betikoz magal beroa,
gure kabitxo laztana!

ZERA IZARRATUA

*Atarira irten gera apal ondoan seme-alaba ta gurasuok.
Zerua ozkarbi; gauaro otz epela. Zurezko aulkietan gu exeri-
ala, zerupearan ageri diran millaka izarrak kontatzen asi zaix-
k igu txikiak. Kaleak ez du, arraiapola!, gisa ontako abagune
lasairik.*

Doiñu: «Argizaki ederra... ».

Udaberriz gauaro duzu atsegiña,
dena daukazu dizdiz argontzi egiña;
orain ez da ortzea kolorez urdiña,
argi keiñuka baizik txit egon eziña.

Konta, semetxo, zenbat dituzun argiak
goiko zolan (1) zintzilik zillarrez josiak...
Ikuskari sorgiñez dauzkagu begiak,
amets-oial bizitan xamur estaliak.

Illargia leun dabil erraiñuz betea,
goi ta beak alaituz gure amandrea;
maindira zuriz digu, sortuz ikarea,
aur txikia bezela estali etxea.

Zakur beltzak zaunkaka daude muiñopearan,
isla (2) zoroz igelak loi-putzu ertzean,
arat-ona laiñoa narras aranean...
Gu atarian nare (3) gauaro sorrean.

Gaiñeko landan eurrez kirkillak kantari,
agur egin nairikan maiteki goiari;
bide biurretatik gauontza ixilkari
maltzur aundi, urduri, billaka janari.

-
- (1) Azpi.
(2) Dizdiz.
(3) Trankii.

Eder auen aurrean gure umeak antsi,
amaren magal barru. begi-ñirñir, garrasi;
Josu izar-kontaka berriz zaigu asi,
eta Mikel loak du poliki eratsi.

Beude, bada, kirkil ta ontz kanpoan uluz;
orobat, esker onak biarko luzatuz,
goazen gu lotara; lo-atsedena artuz,
biar ere lanari ekiteko buruz.

IZADIA BAI EDER!

*Maiatza dugu d'etan Azi miña nunnai. Etxaldea
osoz daukat orlegi. Bizi-guraz gaiñez dagite mendi, aran eta
zelaiak. Egazti ta txoriak ere ez dute goibel-ixurkirik. Usa
egaleko muskerra, luzez arri zirkuan egona, iratzartu zaigu,
ta mutur biurria ager-azi. Nik badut zeregiñik asko.*

Doifiu: «Zubietako neskatxentzat,..».

(Azkue, I:;:11 tu temi a, 547-garrena).

Izadia bai eder! Beti doa aitzina
ernez, aziz, ugalduz xotil ta gordina.

Etzaigu, ez, zikoitza (1), esku-gizen baizik,
giza-lera makurra maiz piper utzirik.

Gizonaren lana, bai, diru-jokuak du
iruzur ta gezurrez askotan marroiztu (2).

(1) Zeken.

(2) Pirtxildu.

Lurrak gurago luke, maiatza eredu,
deduzko giza-lanez aurrera bultzatu.

Nik maite dut nere lur sail zoragarria,
birloraz (3) beti dakust etxalde ezta.

Sakosta (4), soro, zelai, muiño ta mendiak,
sorgortua dakuskit ditudan guztiak.

Neronek landatua dut masti goiztua,
ta muna barreneko sagasti arrua.

Igaz aldatu nitun igali zugatzak
lerden, indartsu datoz, uztartuz ardatzak (5).

Geroak ederrago dizkit ikusiko,
urtez urte dira-ta lerdanagotuko.

Azkartuz dijoaz gaur kukula eskergak,
ezker-eskubi azi direan besangak.

Ondotzar orrek barne, lurpean ikusgaitz,
ereillearen sena darama geldigaitz.

Izadia bai eder! Beti doa aitzina
ernez, aziz, ugalduz xotil ta gordina.

-
- (3) Zauskada.
(4) Aitz-arte.
(5) Kimu.

BIRIGARROA

Aurretikoak, tantai zale bait ziran, aritzak euki oi ten etxetik urbil xamar. Nik ere orrela dut bat, nok jakin noiz landatua. Onen adar-gaillian kantatzen dit sarri birigarroak, batez ere udaTena irixtean. Gaur ere bai.

Doiñu: «Ftxasoan laño dago. ,,».

Lorez dager udaberri,
zuria ta ameslari;
nere lurra —oiu, lore—
abes oska zaizu ari.

Zelaian dut aritz aundi,
beti duzu oztin-zale;
oro biran besarka naiz,
dirudi biotz-maitale.

Egunez du birigarrok
soiñu jotzen adarrean,
gauetz berriz zeru intzak
du laztantzen galtzarrean.

Ene aritz soiñulari,
oztin-miñez agoana!
pozgarri zait ire kezka,
adar-zirkin ta laztana.

Zillarrezko begi-dizdiz
maite-miñen estalpea,
goizetik birigarroak
dik txit eskertzen maitea.

Izarraren eresi lez
ikutzen dik maite-doiñu,
bakartade ixiltsuan,
tobera leun, bizi oiu.

Kezkatan duk ipar aula
ire soiña musukatuz,
kezkaz baita birigarro
ire antsiz, ire uluz.

Nik ere dut kantu kantaz
nere biotz unkitua
—birigarro! , aritz eder! —,
xamur tantoz itzatua.

Jarrai ortxe biok beti
zeru-argiz txunditurik,
abes goxoz, txinta emez
inguruak zauskaturik.

ORO EDER

Joana dugu neguaren agintea. Irripar loratzen asia da udabernia; abeslari daude txoriak, goiza urratu ala; nere ganaduak ere bizkar-dardar. Eguzkia, leen be-betik ibillia zai-guna, gaillurrerantza igoaz doa. Belarra, osfoak axkertux... Nere biotza bipildux...

Doiñu: Xenpelar-en «Aizak i, mutil mañontzi...».

Irteerarik ez dun kalez
ez nabilkizu ni oiñez,
ez dut ezagun larri-eztenik...
Ez dakust nik ziñez,
porrot egiñaren legez,
nere bizia iguiñez.
Dena Goikoak egiña doart
gizatiar onez.

Aizeak ondar ustuan
diardu goiztar kantuan,
eguzki aita be-betik zaigu
ihilli kukuan;
gaur jeikiz doa gertuan,
eganari dei gozuan,
soro ta baso, alde guztiak
sartuki izpi-suan.

Gora-beraka or eder
—ez duzu loan mende ezer—
zugaitz landaren odol zuria;
nola dan ez azter...
Odola begian (1) dager
eztanda zorian laster:
zugaitzai zaie janari giar,
gunerako suster (2).

Nork jakin zer dan euzkia?
Izar bat, sugar goria?
Ozkarbi dala begira zazu
zeru izartegia;
izarrok baiño, egia?,
begiratu zabaldia,
txikigo duzu euzkia, naiz-ta
itxuraz aundía.

Euzkiak azten belarra,
ostoak arek azkartzen,
basoa ere esnetan jarriz
aretxek suspertzen;
orobat argia garlen
guri egunez ematen,
eta atertzeka bizi-tokia
digu aintzarazten.

(1) Kixnu berri.

(2) Indar.

Ez nabil ni begi busti,
ezta iñoiz barru negarti;
aur ta emazte ditut maitatzen
zain-muiñak dardarti.
Onek damakít naikai,
kemen-indarra ugari
leen bezain gogoz lot-erazteko
nere lan-saillari.

UDABERRIA

*Jorrailllean gaude. Oro da ernemin, zelai, mendi ta soro.
Zugaitzak ostoz, ibarrak lorez saillean zaizkigu jantzi.*

*oiu: «Udaberri da!». Zozoa txortxor, kabigintzan. Izadi
osoa, eder ta alai. Ni ere prest, gertu lanerako. Eta pozerako!
Eta kantatzeko!*

Doiñu: Bilintx-en «Loriak udan...».

Iritxi zaigu —pozari, biotz! — udaberri, aro alai!
Neskatxa duzu anitz kolorez, xarmanta, dirudi elai!
Lurraren pean digu arnastu izadi amak txit arrai:
bazterrak ORO dizkigu jarri bailitzan milla sastakai.

Oi neskatx sábe], dena duzuna bizi ederrez betetzen!
Egurats epel onuratsuz dizkizu landak loretzen;
ibar egalak dardaka beroz aizea dute ematen,
mendi-zelaiak elkar agurka dantza lerroak margozten.

Kukuak **dio:** «Udaberri **da**; begira, otoi, zelaian! ».
Eman guztiok eres-txintari, ekin aterge alaian;
martínekote ur-gaiñez zailu igaroa **da** ibaian,
arrano beltza zuur, erne dabil aizelari uts airian.

Zozo beltz eta birigarroak soiñutu dute uspela (1);
txepetxa ere, kizi artea, ez dabilkizu motela...
Denon indarrez doiñu zolika eliz-organu bezela,
laster uxatu dute biratik negu arnasa goibela.

Zugaitzak ostoz, ibarrak lorez dira osoan gaur jantzi.
Nik ere, zapla! , soin-giltzak ORO ditut nagiaz erantzi,
eta bertatik adore berriz lanari nakio asi:
jokabile au aintziña baten aitagandik nun ikasi.

(1 Toki itzaltsu.

Illen artean —bai al dakizu?— ugazaba da jorrailla,
urte-gurdian berak darama tenterik labore milla:
izotzik ez-ta, betor lainoa. orrela bedi aprilla:
egunak epel eguzkiz oro ez litzake garai illa.

Praka berriak kukuak legez jantziak ditut pozkiro,
eta kanpora irten naiz goiztik ikustearren zer giro;
nere arloa begipe daukat dena eder ta aundikiro,
begiratu bat —nolako txeraz! — ezarri diot gaingiro.

Illun-ezpaian ezkila eder dorre garaian durunduz...
Len kuzkur nuen soroa daukat enretzen zizta iraduz:
soroko lanak gaur-gero, bada, errez dijoaz ugalduz,
ezin nengoke iñolaz ere bi besoak gurutzatuz.

Kortan dauzkadan abere sailak basorantz ditut atera,
aize bikaiñez beuren biriak egurastuaz batera,
ukullu-ormai kare zuritan eman gurarik tankera;
ez bedi, arren, etxe arloan zabartsu ene joera.

Otak (2) txukundu, txitak atera —ingoak ditut onenak—,
urbideak leun euki arretaz, garbitu baita lur-tresnak...
Etxe ondoa beukat apaiñik, ortako nere lerrenak:
lur aratzean (3) sortzen bait dira loretan sorgin urenak.

Egokia dut gaurko garaía: zugaitzik asko iñausi,
berriak sartu, aienak moztu, patatak joratzen asi,
pagotxa bota, iderrak erein, piperrak leiarpe esi,
osoan kenduz kardulatz belar, muskil alperreko ta sasi.

Arrats gorriak eder-aldia ekarri oi du ondoren;
gaur odeiak Uts (4) ñabar jario ditugu oroz ikusten,
biar aro ona dugu ziurrik artoa asteko ereiten:
«Beltza» ta «Gorri» goiztik ekingo diot elkarri uztartzen.

(2) Oillo-aga.
(3) Garbi.
(4) Argi-ertz.

Ola egiñik irauliko dut artorako lur-sail ona,
zentzun-jokoan agertzen bait da nor dugun egiz gizona.
Nola diteke nekazariak galtzea ortaz mugona?
Ura joanda gero ueska? (5). Ez lirzakit. zoriona.

Goizez zati bat, bestea arratsez, gogoz lanari loturik,
golde-erroak lurra ozkatuz bei apal biak aurretik,
ez bero ez otz —biotza txintaz— muskildu gabe astirik,
arło ederra —aurtengo uzta-sall— gertatu dugu beingorik.

Au bai egia! zori gaitzak oi zona zer dan aitortu:
gaur eskolatik gure Mikeltxu odolez zaigu biurtu,
oiuka diost lagun koxkorrak arrika dula zauritu:
lili orde z maiz sasiak zorrotz bidez aurkitzen ditugu.

Belar izpirik ezpedi gero sokil arlean geratu;
kare ta satsa eman ugari, orrekin ez izan damu;
azi-sail auta giroz ereñai satsa gaiñetik zabaldu,
ondorenean erne landarak maiz jorratu ta miaztu.

Merke xamarra datorkigu gaur ogi errea oraingo;
artoa baiña, talo, morokil, eder dalakoan gagoz:
janari ona aberentzako, mamia bezin jan-gogoz.
Bego au zutik: «Gure Deun Markos, astoak azten balegoz».

Jorraila osoz aitu orduko —gero, nagiak leloa—
erein artoa indabaz naste, nabar egiñik lerroa;
goizetikoa mardul datorke, mamitsu bezin sendoa,
udaldi idorra izanik ere izango du ark ondoa,

ARDIAK

Gizadia, aintziñate batean, nekazaritzatik baiño ere lenago, artzantzatik bizi izan zan. Baíta gure Euskalerriko biztanleak ere. Naparro-n, Gipuzkoa-n eta Bizkaia-n baitik bat, amaikatRo artalde eder izan da gizaldiak zear. Gaur asko gutxiko zaigu artzantza. Gure errian, ala ere, geienik baserri izanik, oraindik badaude etxeetan artalderik. Nik ere badut txiki bat, irurogei bat burukoa. Zeregin pixkat ematen dit, baiña baita irabazi polita ere,

Doiñu: « Iriya rena .. ».

Mendiak musker saroi ta zelai,
bazterrak oro guritan;
uda eltzean belarra bikain
etxe ondoko landetan;
baita ardiak, zuri-zuriak,
trokako pendiz ertzetan.
Orrela ditut, nik, irurogei bat
nere etxalde onetan.

Giro ez dala neguz mendian,
etxean ditut eukitzen;
ego aizeak jotzen dunean
Jarrean dute bazkatzen;
udaran berriz. ez otz ez bero,
goiko gaiñetan ibiltzen;
ango belarra bait dute goxo,
arantza dira leiatzen.

Nere mendiko txabola urria
ez da jauregi pertxeta:
bi arkuilluren lepoan tinko
bizkarra zear jarrita,
emendík beera aritz adarrak
dauzka zalu barreiatu,
auekin berriz beste pillo bat
antzetsu elkar eiota.

Zoiak gaiñean jarri nizkion
saiets-alde bietatik;
ipar-aldea itxirik eta
egoa dizu zabalik.
Egal baten dut sutoki oía,
kamaña beste aldetik.
Onela ere nere txabolak
ez du itxura exkasik.

Udan goietan euki oi ditut
nere arditxo zuriak:
bagillaren len-egunetatik
urrilleraíño, mendiak
dauzka, jan ta lo bertan egiñik;
berriz ondoren guztiak
dakarzkít beera, kortan emanik
neguko egun hustiak.

Urtarrillaren erdirantzera
umeak citen dira asten;
umeetan arrek iru illabetez
iltzeko ditut ematen,
urrixak berriz umetarako
ardura beroz gordetzen,
gisa ortan dut ardi-saldoa
urterik urte edertzen.

Ille moztea maiatz azkenez
egin oi dizut ederki:
ardiak ortaz larrera gabe
etxean oi ditut euki,
ille kentzeko denak izerdiz
bete ditazen txit ongi;
olan aisego burutzen dizut
nere egitekoa noski.

Mikeltxo lagun moztu diedan
ille mataza galantak
sortaka salduz ekarri dizkit
irabazi ez exkasak;
orrez gaiñera saldu oi datut
zaar eta gaixo diranak;
gaztaiak ere dakarzkidate
diru pusketa politak.

Ez dut beorrik, ezta zaldirik,
baiña ardida naste
sarri dakuskit beor eta bei,
auntz eta antzeko beste.
Ta larratzeko leku bikaiñak
erri-basoak dituzte;
nere ardi, auntz eta beientzat
bada belardi naibeste.

Gaixorik sarri dira ardiak;
txarra da urgeldi artua,
berdintsu duzu okailla deritzan
eztarriko aunditua.
Ez dute ona goiz naiz illuntzez
erori basur leitua;
errena ere ardi artean
aski duzu zabaldua.

Ardura pixkat —egia diot—,
beti uzten du ardiak;
ilbeltz-otsailla tarteko izanik
umetzen dira asiak,
epail aldera diru mordoa
dakarkidate arkumiak.
Onek ordaintzen, gaindizka ere,
ar-azotako nekiak.

NI EZ EULI NAGI

*Zein-nai aro izan, lana dagokigu, baserritarroi batez ere.
Begiramenez erabilli ezker. poliki ere poliki em: ·n oi du
etxaldeak; nagi izatetik, ordea. ez datorkigu ezer onik. Nik
maiz gogotan artu dut gure amonok supazterrean bein ta
berriz edestu digun culi nagiaren ¿puiaren mami garratza.*

Doñu: «Zeuretzat bixitza...».

«Eguzkitan nabillen
bakan ta sotillik,
nere egotxuz azkarki
aizea astindurik.

Ez dut nai lan-deirik
barnean korronka,
olako gabe bapo
nauzu ni egaka.

Lanari nagokion
udara epelez?
Zoro, txepel nintzake
nere ustetan ziñez.

Ukullu ta sastegi
badut jana nunnai;
ez naiz gaberik ilko,
ez, ez izan ezpai.

Nabillen nare, trankil,
aize-ibiltari,
asea emanikan
barneko naiari»,

Onda mintzatuaz
bizi zan eulia,
ezertan ari gabe
udaldiz, nagia.

Badatorkio negu,
gosezko ta otza.,,
Erroz-gora joan zan
or alper gorotza.

Nik boraz cz dut gura
lange bizitzerik,
sort ez dakidan ausaz
gaiztozko lerarik.

Lan dezadan, lan gogoz
udaldi osuan,
ta lasago ibilliko
da torken neguan.

Nadin iñurri porkatx,
nadin erle zoli,
arduraz biliaturik
negurako jaki.

Gaur crein bear ditut
piper ta tomate,
udarbi, baina ta api,
indaba ta beste.

Udan goxoa baita
lotxuga guria,
zatika nik botako
oraintxe azia,

Jorran ibillia naiz
eguna urratzean,
goiko munan daukadan
lur-sagar saillean.

Orrez gain. txau ez ditzan
eguzki galdeak,
ureztatuak ditut
landare gazteak.

Ale asko dakarren
igali zugatzai
alperreko kimuak
kentzen diet noznai.

Bai eta ekin diot
maatsak sulpatatzen;
udaran txakoliña
on da zurrupatzen.

Gorde daidan laztanki
maasti barrutia,
eta sasoiz damakit
edari gorria.

Ez dagokit ondo, ez,
beso biak gurutz,
ezeri lotu gabe
izatea alde-utz.

NERE ETXEA

Euskal etxeak badu garrantzirik. Bere betebearrak ditu, eta eskubideak. Giza-aterpe ezezik, abeltoki, tantegi ta abar ere badugu bera. Sendi osoa dego loturik, korapillo samurrez, odol beroz lotuak noski. Onek zaindu ta osatzen du euskaldun erraz, indar ta kernenez ornitua. Nik ere badut nere etxea, badut nere sendia. misterioz inguratua.

Doiñu: «Txakur gorri txiki bat,..».

Nere aitaren aitak emen zun oillolur,
ta jazo ala jazo ez naizu ni bildur.

Gure etxe ta mendiak santuak dirade,
lanerako dauzkat nik aitzur eta golde.

Ementxe dut gurdia, lankai goresgarri,
ementxe baita daukat iru bei- buztarri.

Ementxe dut etxea, soroz esitua,
mendi oiñean datza ene sordekua.

Zugaitzak egutera, ertz askoz nasiak,
kanta-tokia dute sarriro txoriak.

Banaz dagola ere lei askoren toki,
kulturaz ta oroitzez ez du zaina txiki.

Gure etxea, asaba zarren babesleku,
edu onetan zuten aintziña osatu.

Lenen bee-oiñean du zuzenezko zoko,
atzetik luzeago aurretikan baiño.

Teillatuan ditu bi ixurki txit berdin,
aintzin-gibel eta albo eguzkitan urdin.

Ataria, eskaratza, lo-gelak aurean,
leio zabaldun kortak bereix atzean.

Goian ditut oindio gertu ta egokiak
belar-sapai, ganbara eta aletegiak.

Teilla kiskortua du gaia estalduaz,
uso-kabi ematen duelarik ausaz.

Aurrekaldean dauzka zurezko besoak,
antzetsu elkarrekin gurutzan eoiak.

Aintziñakoa noski egikera auxe,
kanpotik dirudinez omen duzu zarxe.

Muiño ertzean dago aizetik gordean,
lenak giroa begizten zuten egitean.

Egoitz au ez da, soilki denontzat aterpe,
bertan dira lan-tresna, gizaseme ta abere.

Etxe ta lur gabe ez da ezer baserria;
eder dirudi, b[^]iñi, oiekin jantzia.

Soro, landalde ta abar, geranok loturik,
ementxe bizi gera aspaldia danik.

Seaska eta aterpe, otoitz leku, obi,
lena, oraiña, gero dira elkar josi.

Onak ikurtzen dizu euskal askazia,
asaben arnas, sendi aoz ao utzia.

Euskal izate ardatz semeengan nortua,
gure odol-kaikuan luzez oretua.

Betebear t'eskubidea, gurasoak zaitu,
etxe ta etxeoak, erentzi lez duzu.

Soro-landaz bear naiz geldiro saiatu,
illak be bear ditut adei aundiz artu.

Eliz bezela bait da gure sorlekua,
sukaldeko sua dut txit sagaratua.

Bi ate-zangoetan Doniane goizez
ereiñotza dut jartzen, orlegi ta ezez.

Kardulatzan lorea erdiko atean
zintzilika dagokit izenta epean,

Aizkora ta igitai etsai onak dira
ortze aurka atarian gorantza begira.

Gabon gaueko enbor, tantai beso done,
arriskutik zaitzeko goitar ezaupide.

Aurrekoen itzalak emen dabilzkigu,
aien arnas ta gogo ementxe ditugu.

Ori esan oi digu amonak sarriro,
eta aren itzak du beti egi-giro.

Odol-geldi naukazu, ene etxe maitea,
mintza nai, mintza ezin, gogartez betea.

Esker gaiztoentzat ez duzu ezer onik,
emen ez nuke ikus nai oien artekorik.

Maitagarri dirudi kirkillak kantaka,
ni ere ez nadin iñoiz erre zu goraka.

A RTOA

Bizkor doa jorrailla, maiatzari leku utzi bearrean. Izadia bizi arnasaz kuin-kuin ageri zaigu. Soro ta baratze badut lanik aski. Zugaitzetan azken pinport eta lorak, aspaldi dira irtenak. Euskal esakunak au: «Elorria loran dago; artoa ereinda balego! ». Beraz, arto ereiteari ekin bear diot.

Doiñu: «Uso txuria aidean...».

Artoa dugu etxean
udagoiena eltzean,
jaki goxoa guraso ta aurrok
mai inguruko biltzean...
Ugari xamar ortaz ditugu
papo gorriak gurean.

Bi eskuekin zartaka
nago ní sarri goraka
artoa gure lur maite ontan
sartu zuna goraka:
gaur ere nunbait esku-txaloak
arentzat bitez millaka.

Kristobal Kolon aitzina
—itxastar gizon ariña
or ta emengo euskaldun askoz
lagun eusgarri egiña,
Ameriketa-n ibil zitzaigun
an zer berri jakin-miña.

Atzerakoan —diote-
artobii ontzi bete
euskal errira ekarri zuten
amets aundiz eta maite:
menderik mende bitez orobat
onetsiak aiek ere.

Arto mota naiko izaki
—goiztar, beranduko, txiki—,
sasoia zaitu bearrez gaude,
lurra gertatuz txit ongi,
berein (1) motatik emakorrean
giroz ereiteko noski.

Lenengo lurra prestatu,
are ta goldez eratu,
sokor-mazoa gogoz erabil
ta mokillak ongi austu,
gero arduraz azi-aroa
ausnar egiñik, gogartu.

Goseti duzu artoa,
beti eske jatekoa;
orregatikan ukullu satsa
emaiozu oparoa;
arri-siururki egiña ere
ederki, ederki doa.

Ederra duzu ortaz gain
landarak eiteko bikain,
morda bakoitza bakandutean,
koillara txiki bete lain
nitra tu gatza ez datorkio
iñolaz ere motz-etzain.

Bekizu beldurgarri, motz,
garai ontako lei-izotz;
aro gaberik egiña beti
aula dukezu eta otz;
ikara ori jun dan ezkeru,
asi zaitekez zail, zorrotz.

(1) Anitz.

Aukera erein aurretik onena arto azitik
onena arto azitik;
artaburuak gerrian dauzka
ale bikaiñak soil-soilik;
oindio ere auta ezazu
azi astunak oitatik.

Errenkadetan alea
erein-azteko erea
neretzat ez da era txepela,
baizikan oso betea:
lerrorik lerro —ez aitzu, arreo—
utz zazu beti tartea.

Arto ernea bertatik
agertzen asi denetik,
emaiozu bai len-jorraldia
asko luzatu gaberik;
garbi dagoen artarte sailak
dakarketzu onurarik.

Bi lore ditu artoak,
arrak goien-goinekoak,
emeak gerrin daramazkinak,
edo-ta sortutakoak:
bekoak guztiz ernaldu arte
ez kendu iñoiz goikoak.

On al da lorak kentzea?
Azke badabil aizea
ta artaburuak ezpadu zaintza,
obe du lorak moztea;
bizar gorriak dute orretan
ezpai gabeko ozkea (2).

(2) Kuiuunka.

Gaitzak baditu artoak,
gorri sortzen lur ezkoak;
maiz zortenean azaltzen baitu
ikatz-miñak, orrilloak (3);
zabal ez dedin gaixoa laster,
erre sail kutsuk joak.

Udazkena zaigu eltzen,
eta artoak oritzen...
Pixkaka dira, bizar ta ostoa,
asten igartuxe jartzen;
orduana ari zaitez axolaz
arto saillak etxeratzen.

Txuri itzatu bertatik
mandiora sar aurretik;
eguzkitan jar bear lirake,
idor ditezen beingotik:
zeure izerdiz jaso artoak
ba dizu onik ortatik.

Ondo leortu ostean
ipiñi itzazu alean,
buru-torraka (4), elkar igurtziz,
burdin naiz laia gaiñean:
euskaldunak au auzoko lana
zuten aspaldi batean.

Erein dan arto alea
ezpei geiegi betea,
estaliegi dagon aziak
berandu dagi ernea.
Beraz, ler-errez beuka gaiñetik
erein dan lurak mintzea.

(3) Elduak.

(4) Igurtzi.

Artoa on-ona baita,
etxean ezpedi falta;
soroan berde, oraskan irin,
erabat duzu aparta:
taloa janik aziaz noa
ziurki sendi galanta.

LILITEGIA

Baserri aldean berez da loretegi, udaberri ta udagoiengan batez ere; usai ta kolorez duzu guztia. Baserri saietsean, orraitio, egoki ematen dizu lilitegi apaiñak. Nere emazteak orrela du gurean.

Doiñu: «Maritxu, nora zoaz...».

Lore sailla badaukat
leraz edertua,
gaurtik ditu opaka
bost-sei bat arrua.
Badut zeregin ortan
emazte zintzua!
Berak darama orren
ardura osua.

Berein aziño dauzka
gaur-gero ereiñak,
mao (1), krabelin, txidar,
burupil bikaiñak,
eta beste amaika
txotxetik egiñak,
azi eta landare
biarko liraiñak.

(1) Julufrin.

Gezurrak ez du oiñik,
errenak lotsarik,
nor zuk lenago atzi
gezurtia baizik?
Ala ere onetan
ez diot gezurrik:
loretegia oso
dut urrez jantzirik.

Orman gora dijoan
untza (2) biurkorra
loratzen asia dut
gutziz lizunkorra.
Urkitz, gardeni,
so ezazu orra,
zerk ez dun leiaketa
erne-min bizkorra.

Lau aldiz egunean
eldu oi da ona
berakin ditula aurrak
nere zoriona.
Lilitan bera
badu esker-ona
biotz-barruz joria
jaunari diona.

(2) Untz-osto.

BIZI NAI!

*Orrila iritxi gabe oraindik, eta dena dakust inguruan
bizi nai utsean. Illabeteak eta urteak bai doaztela laster,
xixtakoa, z. Etxaldea eder ta kolo; ez pur-pur ikusiz, ba>erri-
tar bertsolariari irudimena zaio osorik arrotu, ta bat-beteko
kantuari eran dio pozaren mende.*

Doiñu: «Donostiako iru damatxo...».

Abar orizkaz apain-apaiña
ager zait udaberria,
zelai, soro ta bide-muiñoan
zer-nai zabal da bizia,
—eta bizia maite dut,
nik nai ez iltzerik—
zer-nai zabal da bizia.

Illun ondoko argi dizdizak
margoztu ditu mendiak,
t'oian zar beltzak, ito itoka,
bota dizkigu nagiak
—eta bizia maite dut,
nik nai ez iltzerik—,
bota dizkigu nagiak.

Etxe gaiñeak gorri dauzkagu,
irri barreka leioak,
zillar-lits duzun itxas-ertzari
eder zaizkio margoak
—eta bizia maite dut,
nik nai ez iltzerik—,
eder zaizkio margoak.

Ametsez noa bidean zear
dena dutala irriz biran,
goiza doakit lanean murgil

urruna nairik auteman
eta bizia maite dut,
nik nai ez iltzerik—,
urruna nairik auteman.

Gazte-garaian atzo nintzala,
nola doazten urteak!
Ille zurixkak ditut buruan,
ez gutxi ere nereak
eta bizia maite dut,
nik nai ez iltzerik—,
ez gutxi ere nereak.

Eguneroko lan alorrean
nork du nik aiña naitasun?
Badut emazte, baditut aurrak,
eta soiñean osasun
—eta bizia maite dut,
nik nai ez iltzerik—,
eta soiñean osasun.

Goizantz amari diot igorri
nere ezpain bien lorea;
ori bazkatu opa duela
zelan dabillen erlea!
eta bizia maite dut,
nik nai ez iltzerik—,
zelan dabillen erlea!

Irudimenez lena t'oraiña
elkar oi ditut ederki,
urteko aro ta ibilteak
berriz nabilte dardarti
eta bizia maite dut,
nik nai ez iltzerik—,
berriz nabilte dardarti.

Izadi-zori, izadi eder,
oa beti zoragarri!
Aspaldi zuri zor nizun sari
gaur gogo dizut ekarri
—eta bizia maite dut,
nik nai ez iltzerik—,
gaur gogo dizut ekarri.

Beude millaka loreak dindil,
nik laztanaren zirtzilo.
Oro nai nuke nere barnean
artu neretzat atxílo
—eta bizia maite dut,
nik nai ez iltzerik—,
artu neretzat atxilo.

Goizantz emakor, suspergarria,
ezkon-andrea emanik,
ekartzin, otoi, aurretan aunitz,
ni bizi-miñez aserik
—eta bizia maite dut,
nik nai ez iltzerik—,
ni bizi-miñez aserik.

NEKAZARIEN ZAINDARIA

Ixidor deunaren eguna; urtero ospatzen dugu, or beeko komentuko elizan. Guk ere badugu fedea, eta eskerrak eman bearra: ainbat doai ta mesede artzen ditugu Jainko onaren eskutikoak. Iñoiz ere ez dugu eskertzarreko izan bear.

Doiñu: «Erreguetan ari nintzala...».

(**Boga, boga**, 70 orr.) .

Nekazariok besteak beste
badugu geure zaindari;
ona zergatik egun nagoen
biotz-dardar ta pozkari:
gaur izan dudán zorion-berri
opa nioke kantari
iragar gogoz, alaitu dedin,
nere talde guztiari.

Orain zertan ta fede gaietan
naspilla dabil itzala...
Gure gauz asko antziñakoak,
gauez egiñak bezela,
zakur-ametsak ornen ditugu,
Baldin badugu orrela,
dena ote da gure asabak
ondutako ipuin utsala?

Ez, ezta olan! Abere gera,
baiña abere errazoidun.
Norbaitek eman dit adimena,
ta gauzak ditut ezagun;
norbaitek jarri dit barrenean
gora-miña garrasidun:
neregan ez dut ilkorra oró,
barruak dasat (1) ots-dundun.

Ortik, iñolaz ere, neri etzait
ez min, ez begi nekea,
goiz urratzean, arrats apalez,
zeruan ikuskatzea,
ez bildurrez, bai begiramenez
dizdiz utsetan asea,
gure Sortzaille. gure Babesle,
jainko onaren aintzea.

KI) Esaten dit.

Poz-orditua egin bearrez
ibil nakizu goizean.
Poz-iturria, nik alan uste,
guk daramagu barnean,
eta bertantxe dugun kezka
utsarte larriz betean
nork digu berriz emango guri
bear genduken aiñean?

Goizez bai tuntur (2) Ixidor deuna
ospatu dugu elizan:
abere sari, barru lillura,
txistu, danbolin soiñutan.
Nekazariok jaiez jantzita
Zaindariatetan jaietan
zelaian zear Irudi deunaz
meza nagusi ostetan.

Orren ondoren tuntun soiñua
ta dantza bizkor ugari...
Aspaldi danik nintzakiola
zorrez Ixidor onari,
zor ori diot gaur goizaldean
alai ordaindu berari;
ezbearretik sorosi bait nau,
txalo Isidor deunari!

Ez dut ixil nai: baserrian ez,
ezta dena izpi zuria,
lan eta kantu, kezkarik gabe,
lillurazko Arkadia...
Kezka, arazo ta naigabeak
ez dute paper urria;
gora begira alarik ere
poza zait dutan bizia.

(2) Gailiur.

Otoitz eta lan egiña dugu
Ixidor deuna gogotik,
aitzur ta golde artean zuen
jartzen eskari ederrik;
zeru-lurre tan ondo zekusan
Jainko lorratza nasairik;
lur au santutu leikela errez
ez eizu izan ezpairik.

Ezker-eskubi dugu ederra
nai aiña Jaunak ereiña:
lore ta zugaitz, txori abesti,
izar t'eguzki tartaiña (3)...
Guzti au bekit neroni ere
—zeru-lur sari ariña-
izerdiz lortu bearra dudan
ogiaren atsegiña.

Pozarren diot: gaur elizan naiz
izan Ixidor goosten;
ala ere nik ementxe daukat
izadi zabala lerden:
berton ari naiz, lan bitartean,
salmu ta eresiz kirmen
zor dizkiodan aintza ta ospe
Jaunari gogoz ematen.

(3) Buru iritxi.

BARATZA

Barazki edo ortuari goxo izan oi zaigu, eltze lurrintsutik, mai gaiñera ekarria. Olakorik jalen dugu baserrian; baita merkatura eraman ere, sos-mordo politak etxeratuaz. Nere andreak eta biok badugu baratze joria etxe ostean, urte bira osoan zerbait ematen. Lurgiñak ondo jakin bear du noiz zer gauza erein ta landatu.

Doiñu: «Zazpi eibera baditut,..».

Oiñarri bako etxe apain, dotorea...
zertako nai nuke nik olako etxea?
Baserriak bear du aurrez baratzea,
baita ez urrun ere lore alor mea.

Bazter onean daukat baratz esitua,
barazkitarako bai eder aiutua,
txauak batzarre nai duten arlua,
beti zai nagokion zoko maitatua.

Bertan ditut oparo sasoiz nik eriñik:
arbi txiki gorriak, babarrunak zutik,
berandu lorezen dan ziazerba askorik,
aza, illar motx, meloi, braza guztitik.

Piper, tomate ta uda uraza gorriak,
tipul, apfu ta bainak, azenaio ziak,
badatozkit errime berotuz euzkiak.
Auek bai gustuko sutan egosiak!

Igali zugaitzetan moltzo du ematen,
nik daukadan sailtzarrak zutik oro txorten;
albertxiku, gerezi, aran bigun gizen,
garaiz moztu nitunak orain daude lerden.

Urbil sortu zaizkien —lagun ez ederrak—
moztu dizkiet kontuz zarba me alperrak.
Orren garbi jarriaz datozke lasterrak
udan goxo zaizkigun ale txit xiterrak.

GAZTAIAK

*Orain ogei urte argi geiago geneuzkan, eta maiatzetik
urrillaren amairarte, mendi goietan ibiltzen ziran. Gaurko
egunean gutxiago dauzkagu: irurogei bat. Etxetik urreko
baso, zelaiño te aitz-artetan ari oi dira bazka billa. Otsail
eta martxo bildots zenbait ematen dizkidate. Artxo ta bil-
dotsak azi ondoren, ardiak duten esnearekin gaztaiak egiten
ditugu. Azuriak eta gaztaiak irabazi polita dakarkidate.*

Doiñu: «Iriyarena» bezela.

Eskortan ditut nere ardiak
azaro-maiatz tartean;
ez dute goian egon luzerik,
otza bait da uda-larrean.
Urtarrillatik azuriz daukat
bildostegia betean:
gose dirala ezta girorik
ixten dituen atean.

Lankizun dadut ardiak batzen
jorraila eldu ezkerok,
azkar saiatus bear ditut, ba,
nereak jeitzi gauero,
apatza (1) bete esne bistsua
laket bait dugu goizero:

(1) Kaiku.

gogotik, beraz, eman ditzagun
Jaunari eskerrak bero.

Nere emazteak gaiñeko esnez
gaztaiak dagiz antzetsu.
Irazi lenen oiala zear,
sutan ondoren epeldu,
kaiku barnean esne apur bat
gantzagitan lerdekatu (2),
esne lodia mazkelu baten
eskuz nai zotzez zaflatu (3).

Mamia gero bi eskuz digu
estu-azi ta zeatzen;
mazkelu barne alde batera
du berriz ere metatzen,
orrela bildu ta pelotatuz
oso-osorik oretzen;
mamia moduz moltzo egiña
gaztai ore da biurtzen.

Ebaki aitzoz gaztai ore
zati askotan bereziz,
puska bakoitza eskuz artuta
gaztai-zumitzan (4) ler-aziz,
ondoren beste puska bat ere
berdin eskukin igortziz,
or duzu laster zumitza gaiñez
zazpi edo zortzi zatiz.

Zumitza gaiñez daukazunean
eskukin goitik sakatu;
gero farastan gaztai ontzian
guztia iraulko dizu,

(2) Zapaldu.

(3) Erabilli.

(4) Gaztan-ontzi,

era berean berriro ere
atezu-sakan ertsatu,
osoz dakion esku artean
gaztan-gazura txukatu.

Azpia guztiz esku maitaki
dío zurnitzari kentzen;
gaztaia su urbil, txinpartai soka
arri gaiñean du jartzen,
eskuz biraka bi aldetatik
pixkat orizkatu daiten;
orla gaztaian be-alde biak
dizdiz zaizkizu gelditzen.

Ostera ere zumitz azpia
lengo tokian jarririk,
bi eskuekin zanpatu oi du
saiets-alde bietatik.
Eta berriro su urbil du jartzen
gorriztu dedin osorik;
zumitz-troxea (5) kendu ostean
orobat dagi oraindik.

Zumitzan sartu berriren berri,
lokiz estutu troxea;
eman gatza ta ipin berezi
zumitz ta zumitzpekoa;
ken zutnizetik jaramonez
ta gatzatu bestaldea:
maiz egunetan bira dagio,
leon emanik itxurea.

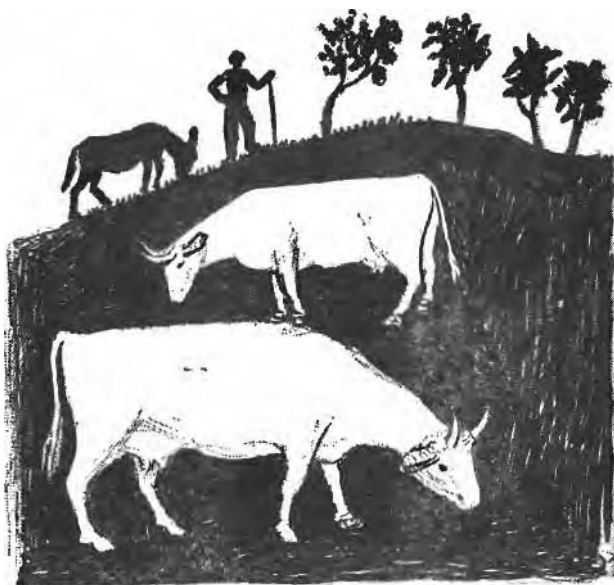
Gaztai oreá eduki duzun
mazkeluaren (6) barnean

(5) Lotura.

(6) Galdara,

gelditu zaizun gatzura
jarri egizu sutean.
Berotu baratx (7) gaztanberea
gaiñetik ager artean.
Artzazu gero irazkiz ondo
ta jarri zisku (8) batean.

Nere andreak ongi dakizki
lan onek ditun arretak
ta urte barruan beti ditugu
etxean gaztai txit autak.
Auzoan ere opa ditzuzte
gure lanaren alortak.
Orla egiñik sortzen zaizkigu
maite-suaren pinportak.

(7) Geldiro.

(8) Pardel.

UDALDIA

**«Egun bero ta eguzkitsuak
iñoiz izatekotan,
oraintxe yatorkuz. Izpazter
eta mendi-aoiak iñoiz baiño
atsegintsuago
oraintxe egiten dira.
Uri-lapikoetan baiño zugaztietan,
arnasa osasunkorraoa artzan da».**

UZTA-UZTA

Urrun duk, sagasti berri, lorea.
Arizti, urrunago elurtea.

Gaillurrera igoa dugu iguzkia,
nondik jaurtiko zutago gezia.
Begi-ogeak nork sakon-askiak
gañez ez dakien aren argiak?

Uda! Mendiak i au eguerdi,
ta urrezko opor-aro, ta abaro-aldi...

Zigor ontaz, Uda, ba al duk aterpe?
Ara zuzen nazak, luzatu gabe!

Leioak itxitako jauregia
basoak iduri. Lo nagusia.
Baña, badu norbait —zoragarria-
bidazti-zai eder: bai, alegia!
Begira non dedan, aterpean zai,
gorputza sotilla, betartea arrai.

Itzal! Baso'ren ume vaukal,
xaloagorik ezin aal:
beltxeran, begi bai azal:
 Itzal! ...
 Itzal! ...

Sar naun gelditxe, taupaka biotza.
Ar maitez, otoi, lerregin-arrotza...
Oial illaun batez legortu didan
bekokia. Gero, aldamenean,
atzaidan eseri, andereño otxan,
ta, ai, zein gozo gauden, aopekotan! ...

Atsedenaren eliz, zutoiz bete,
osto-pillo ta izar izunak abe:
ta i bertan oianeko jaupaleme...

Gure inguru lurra lurrun-jario,
urre urtuzko jasak baitaragio.
Euri gorri ortaz basoa aterri.
Gauden, bada, maite, basoan geldi.

Uda! , gar zoragarri, suzko itsaso:
untzi geriza untan nai aut igaro...

Lizardi

ETXE INGURUA

Txoro ibilli oi zaigu eguraldia: gaur ipar, biar egoi; gaur euri, biar eguzki. Konta ezin ala esakun ditugu euskaldunok eguraldiaren aldakortasuna dala-ta: «Amilena, soiñeko zaarren bila dabilena»; «Arrats gorri, eguraldi; gotiz gorri, eurilari»; «Egoaren ondotik, euri»; «Eguzki txuri, laster euri». Ez dira esaerok mami gabekoak.

Doiñu: «Konta-kantari deuda...».
(Boga, boga, 113 orr.) .

Gauean izan dugu zerua malkotan,
maiatz euria eder ornen da egitan.
Goiztik joan gura dut ikusten giroa,
ta ater baldin bada, nik lanera asmoa.

Lur billoizean dabil zeruaren dirdai,
pozaren irriñoa edaturik nunnai.
Eta lurrak narama gaur ere kanpora,
egunak kentzen didan izerdi arlorra.

Baserritar bizitza zaila da, ta eder,
itzez ez, egiñetan ez nadin ni alper.
Ene etxea zaintzea neroni dagokit,
baserritar bikaiñen orretzek dirudit.

Nere aitak atxiki zidan barne-sua,
ni gogoz bizitzeko lanera lotua:
aren oroitz goxoa aintzaldtu dezadan,
ura maiz gogoraziz erstura latzetan.

Idi gorri, bei zuri lanerako gertu,
ez dute alper-gaitza iñoiz ezagutu.
Iturritik ura, ta zer alperkeritik?
Gaitza ixurtzen zaigu loiaren begitik.

Ez dut amets-zororik egundo irrikatu,
iñoiz sortu ba dira gaiña diet moztu.
Nere soro lanetik asko dut ikasi,
zabartzen ba naiz arin belar txarrak azi.

Jausi zaizkidan ormak kontuz ditut jaso,
arriak landu ditut, eta burnirik asko.
Edu ontako lanak ez al nau gotortu?
Premiak geienetan indar-azten zaitu.

Auzoak eztu iñolaz ni txartzat jotzerik,
al izanik beti dut laguntza emanik.
Ez dut izan samiñik, ez auzi-lipizta,
gozogo da bizia elkar lagunduta.

Lanak dirua dakar, eta zoriona,
baldin ba dagigu legezko zaiguna.
Zuurki begituz lagun ta ondasuneri,
etxaguntzak kezkarik ez damakit neri.

Gaingiro bizi naiz, bai, nere etxe aldean,
sendiaren poztasunak dakarren pakean.
Etxe inguru dutala pozarren biotza,
dabesdan irrintzika lanaren garaitza.

KANTARI BIZI NAIZ

Biziak badu bere alderdi alai. Jaunak ez gaitu egin beera begira, sarats- gaillenak bezela, negarrari ekiteko, lan artean ere pozaren ederra erakusteko baizik. Orreri nakio ni, al dudanean kantuz ere nere barrenaren egoera adierazi nairik.

Doñu: «Ftxasoan laiño dago...».

Eztarri leun, biotz giar,
goiz eta arrats kantuz nabil;
lan artean laguna dut
nere Jone beti urbil,

Lizar zuta zait dardaraz
biotz espak aditzean,
batak dio besteari
erantzuten poz betean.

Gure kanta da luzatu
iñoiz mendi gaiñeraiño:
«Nik zu zaitut maite-maite,
txoriak bere kumeak baiño».

Bizitza ez da ezer
albistea bada palta:
biotzaren arnas meño
duzu, maite, gure kanta.

Berez zaigu guri sortzen,
naiz alaian, naiz nekean;
etxe-barne, soro lanez,
biok gaude su berean.

Kanta, biotz, kanta zoli?
iñoiz ere aspertzeke:
or oiana abes-maixu,
beti surmur, ez du neke.

Izarrak leun argi dagi
bere ibilli sotillean,
argi, kantu gaitezen gu
alai geure etxaldean.

Orri-loren intzirían
betorkigu biotzari
urte aro guztietan
eiera antzo gu kantari.

GURE UMEAK

Guraso izateak badu zorionik. Senar-emazteon biotzak aurrak lotu oi dituzte korapillo maitekorrez. Guk iru dauzkagu: Mikel, bederatzi urtekoa, bizkor ta zoli, eskolara dabil; Jontxu, bostekoa, begi-ñarñar ta ille gorri, oraindik seaska eder zaiona. Amonak badu irurakin jolasik aski: makiña bat ipuin entzunak dira aiek onen ezpaiñetatik. Eta gu biok maíz egon oi gera, erdi-txoratuak, lauroi begira ta aditzen.

Doiñu: «Jesus maitea zan...».

Basoan eder da kimu txit oraila,
sendian orobat muskil berri sailla;
guk emen dauzkagu iru xima (1) eder,
iru muxu gorri, ta iñor ez alper.

Senar-emazteok onek lotzen gaitu,
maitasuna ere biotzean sutu;
itxarokizuna digute arrotzen,
ta gogotsugo guk lanari ematen.

(1) Bota.

Etxean zer ikus, ikasten umeak:
ezpei agindurik gugan asarreak;
ezta zabarkeri (2) ezpei izan gugan,
botarte alaikor edonoiz gaitezan.

Diruak ez nadin itsutu geiegi,
iñoiz ez dut bera izango maiteegi;
etzait eder sosa, ez eta zikoitza,
asko naitik lasai bebilkit biotza.

Aginpide latzik ez dut agertuko,
ez etxe barnean, ezta ere kanpo;
olakoak ez du atsegin itxura
eta bai edonoiz barruan tristura.

Ene lagunaren zorion joriak
neroni dakarzkite naikari biziak:
etxaldea jasez dezakegun jaurri
bear dugu izan guztiok lokarri.

Saiatu ezkerro den-denok lanean
zoriona dugu irrikor atean;
gaitzak zaurituak iñoiztxo bagiña,
berriro genduke laster atsegiña.

Ume ta etxalde, gure axol beñak,
Jainkoak emanik dauzkagu bereñak (3)
Baserrian dena guk dugu jasoko,
ta geroak digu noizbait eskertuko.

(2) Nagikeria

(3) Askoak.

LANTSU NABI

Baserrian beti dugu zeri oratu. Ezin, beraz, besoak gurutzaturik, egon goxoan, patxara aunditan inñondik egon. Udaldian bereziki zeregin geiago datorkigu eskura. Eta nik aueri erantzun bear; ez naiz, ala ere, kexaz. Emen dut nere Jone maitea, lanerako eredu bikain, eta neretzat gidari ta ziri-sartzaille trebe.

Doñu: «Loriak udan...».

Gaur al duzuna ez utz biarko,
gurean bai lanik aski:
etxe ta kanpo eskua zertan
ezarri ba dut ziurki;
korta, soro ta baso trinkoan
—nere gaiñ ditut osoki—,
naia nola dau alako lana,
ba dut non jardun nasaiki.

Bagilla duzu aro biguna,
ezin naiz egon geldirik,
landak belarrez dauzkat gaiñezka,
arto-saillak guri-miñik.
Bota (1) berritan zugaitz biztuak,
aiotza (2) noiz ezarriko nik,
naikoa kalte bai lekarkide
pipil ta lore larregik.

Belar guria ekarten diet
txekor ta beiai oparo;
bai gogoz jaten dutela auek
otr-z-ots egiñez gozaro!

(1) Kimu.

(2) Matxetea.

Ordura, baiña, bear dut izan:
garai onetan, unero,
zaindu ezikan belar geiegi
gaizkia dute zearo.

Barrua puztu ein ez dakien
—gutziz baita kaltegarri
eta sabelak aizetik jagon,
goizez damakiet sarri
belar idorrez osaturiko
bazka laket zalegarri.
Txekorrak gizen, esnetsu beiak,
ola dauzkat ikusgarri.

Zementuz ondo daukate lurra,
aspalditxo neuk jarria;
si maur, ongarrri, loiz daukat garbi
abelgorrien azpia.
Kortak ardura gabe eukitzea
bai dala tamalgarria!
Estalpe loiak salatzen dizu
nekazari arlotia.

Beien oea alik onena
jauskeraz daukat egiña;
beuron luzeera baiñon asago (3)
garnu-erreten berdiña,
kortatik kanpo daukadan pozu
batera doa ariña
barazkientzat gero eder dan
txiz-ixurizko ur zikiña.

Ta ganaduak —ez da gezurra—
gisa orretan jagonik,
beti dituzu osasun aundiz
eta ausnarrean gozorik.

(3) Urrin.

Illea legun, ez kizkurtua,
alez askea baterik,
emango dizu euskal ukulluk
zisku hereka dirutik.

Aska betea, OC sikua,
or dauka beiak dirua;
bide ortatik edonork ere
gizenduko du ziskua.
Nik edo ortan nai nuke jarrai
beterik nere ukullua,
etxalde eder au izan dakidan
neretarren eredua.

EURI OSTEAN

Kalean bizi diran oietariko askok ez do euririk nai izaten; baseritarrak, bai; udan batez ere, labore saillak blei-blei dauzkagunean „goiari erreguka ari ni gera curia egin dezan. Baiña, ez gutxitan, trumoi la oiñaztu, iskanbil irakaragarriak ere sortu oi dira gure inguruan, itxarnpenetan dauzkagun uzta-soro, baratze, igali-zugaitz eta bazterrak osoan ondatzen dituztela. Gure ondamera sarri! Giza-semeok ez bait daukago egurats-indarrakin nai duguna egiterik.

Doiñu: «Mutil gaztia.,,».

Laru-ikaraz dakust lugiña,
ezpaitu beti poz-atsegiña;
udako euria
—iraunkor, joria-
ez dugu sekulan arbuigarria.

Izugarrizko trumoi zarata
dantzugu; odei-sabel tximista;
zeru goitik azkar
arri xee, kazkabar;
euri tarrapata, erauntsia zakar.

Iñoiz, baita, leun dugu euria.
zillar mee, garden, zirimiria;
ostoz osto jausiz,
gainkia igurtziz,
lur-azalak duen miesa iraziz...

Oiuz ditugu soroak ernai,
uretan mamor, beste bein alai;
poliki dauzkagu
zelai ta esparru,
belar-zutez guri, bizi, parre-zantzu.

Izar liliak daude kulunka,
aien belarrak mutur makurka,
mutur gorriak ler,
larru-gorri, muker...
Oraintxe bai dala izadia eder!

Aurtxo pizkorrak zelaian dabiltz,
loxin-bearrez garo ta elbitz...
Loretxoen pare,
goia dute maite,
belardiz ibilki ater-azi gabe.

Otoz otoan sortu da kanta,
ikus txoriak alai eundaka;
beti jauzilari,
kantuz dira ari
laiño gaiñez kliska dagon euzkiari.

Dena da didar, gazte irrintzi,
arnas berritan zorion antzi;
aur, txori, galburu
irrika dituzu.
Nik orobat gazte doart biotz-barru.

Jator tantai dut euri udako,
au aiña eder etzait ezertxo;
larriren larria
maiz naiz ibillia,
alarik ere zait txit arrigarria.

Maiko ostean xamur dekusgu
ezpain-egalean irriaren keiñu.
Olaxe udaldian
arrasti txit eztian
dunbots, oiñaztu ta euria nastian.

GURE EGOITZA

*Eguneroko lanaren ondotik laket zaigu atsedean une.
Gaur, eguerdiko bazkari ostean, uztaillaren asikeran, Lore-
der-en geran guztiok etxeaurreko intxaur-ondo mardoaren
itzalpean, esertoki zapaletan egokitu gera. Bereala, aurtxoak
eta guk, bakoitzak adierazi du barruan duena. Solasketa xa-
mur ondoren, barne-zoriari ezin eutsita edo, Jone-k abots
bete ta zoliz Elizanburu'ren kanta asi digu.*

Doiñu: «Fkusten duzu goizean...».

Gaur bazkal ondoan denok,
senar-emazte ta umeok,
etxe aurrean jarriok,

—pozeren aindiz biotza lertzen-
kanta ditugu guztiok,
dardaraziaz bazterrok,
zolituz geron eztarriok.
Elizanburu-bertsuok:

«Ikusten duzu goizean
argia hasten denean,
menditto baten gainean
etxe ttipitto aintzin xuri bat,
lau haitz ondoren erdian,
xakur xuri bat atean,
iturriño bat aldean?
Han bizi naiz bi bakean.

Nahiz ez den gaztelua,
maite dut nik sor-lekua,
aiten aitek hautatua.
Etxetik kanpo zait iduritzen
nonbeit naizela galdua;
nola han bait-naiz sortua,
han utziko dut mundua,
galtzen ez badut zentzua.

Etxean ditut nereak,
akilu, haitzur, goldeak,
uztarri eta hedeak;
jazko bihiez ditut oraino
zoko guztiak beteak.
Nola iragan urteak
emaiten badu bertzeak?
Ez gaitu hilen goseak.

Landako hirur behiak,
esnez hanpatu ditiak,

ahatxe eta ergiak (1),
bi idi handi kopeta zuri,
bizkar beltz, adar handiak,
zikiro (2), bildots guriak,
ahuntzak eta ardiak,
nereak dire guziak.

Ez da munduan gizonik,
erregerik ez printzerik,
ni bezein urusa (3) denik;
ba dut andrea, ha dut semen,
ha dut alaba ere nik;
osasun ona batetik,
ontasun aski bertzetik,
zer behar dut gehiago nik?

Goizean hasiz lanean,
arratsa heldu denean,
nausia naiz mahainean;
girstino bat ona dut artu
nik emaztea hartzean,
ez du melle egunean
sartuko uste gabean
xingar hezurrik eltzean.

Piarres ene sernea,
nahiz oraino gaztea,
da mutiko bat ernea;
goizean goizik bazken (4) erdira
badarama artaldea;
segituz ene bidea,
nola baitu egitea,
ez du galduko etxea.

-
- (1) Zekor.
(2) Aari.
(3) Zoriontsu.
(4) Larre.

Ene alaba Katalin,
bere hameka urtekin,
ongi doha amarekin;
begiak dltu amak bezala
zeru zola (5) bezin urdin;
uste dut denborarekín,
oraiko itxurarekin,
andre on bat dion egin.

Ez dugu behar lurrean,
ongi bizirik etxean,
utzi laguna gosean;
ez du beharrak sekulan jotzen
gure etxeko atean,
non ez duen mahainean,
oturuntza ordu denean.

Ene andrea Maria
ez dan andre bat handia,
bainan emazte garbia;
irri batentzat badut etxean
nik behar dudan guzia:
gald'egiten dut grazia,
dudan bezala hasia,
akabatzeko bizia».

(5) Azpi.

BAGILLAREN ERDIRANTZA

Lengo gari ta beste labore ordez, gaur belarra zaitu oi dugu; ez du onek ainbeste lan, eta zaldale edo pentsu pixkarekin miste, jateko ona dute ukulluko abelgorriak. Ortarako azkar ibilli bearra dut; udaberri euritsua baldin bada, eta ongarri pixkat neguan ezarri, gure zelai, landa ta motean arin datorkit belarra. Ortaz, udaldian iru bat epai emateko, bizkor ibiltea egoki zait.

Doiñu: «Markesaren alaba...».

Zuk, nekazari orrek,
ez al duzu oar,
ez al duzu igarri
udaren irripar?
Jo ta kea lanari
oratu bearko
bagillaren manua
bukatu orduko.

Motak ugari ditut
belar gurizkoak,
ebaki ta sapaira
eramatekoak.
Abereentzat belarra
—ezin ukatua—
galtzu ta pentsu ordez
bere bizikua.

Ona dut sail aunditan
belarra eduki,
osteango labore
batzuk baiño obeki.
Goiz oni badagiot
segea ezarri,
ondoren berriz ere
datorkit ugari.

Nik asteak dirala
ditut belar saillak
ebaki, ta, legortuz,
ornitu sabaiaik.

Orla negu aldian
belar eta pentsu
errezago bazkatzen
kortako ganadu.

Segaz epai ostean
ondo dut idortzen,
sarri iraulikatuz
xardankoz aizatzen.

Zenbait eta geiago
obeki gozatzen;
onetan ez naizu ni
sekulan aspertzen.

Iruntzak ez dezaion
gau-orduz kalterik,
illuntzez dut pillatzen
moltzoak egiñik.

Ta biaramonean
euzkia irtenez
berriro dut ipintzen
dan bezin zalalez.

Aski ondu danean
metatu sapaian,
au duzu dagidana
urtero bagillan.

Iñoiz badit euriak
landan arrapatu,
oindio zorrotzago
artzen dizut kontu.

Zillo bat ere badut
etxe saietsean,
aspalditxo egiña
uda etortzean.

Kezkarik asko dizkit
onetxek uxatzen,
aldi euritsutan
nitunak sarri len.

Goiraiño zanpaturik
belar aski artzen dit,
ta ezin obekigo
bagillez datorkit.

Ebaki ta ekarri,
ez dut lanik asko;
oraingoz ez naiz beintzat
len aiña eioko.

Nere auzoan batzuk
badira oindio
olako ez dutenak
etxean ario.

Ola dabiltz on zer dan
ez dakitelako,
baserrian nasaitu
lanari lotzeko.

EZLA R I O N A

Ongi datozkigu txakurrak etxe biran, naiz azke naiz ate ondoan kateatua. Guk bi ditugu, bata «bizkor», polizi txakurra; ta bestea, «Txiki», igaz eresia, arratoi ta saguentzat etsai ernea. Leen bazituen beste griña txar batzuk ere, gaur guztiz exita dauzkanak. Ona nola.

Doiñu: «Txakur txiki gorri bat...».

Nere andreak ona, ona du eskua,
orrez gain baita guztiz duzu asmotsua;
okerra nun antxe du bertatik eskua,
ta gaixo zegona ark dizu sendatua.

Txakur txiki bat aurten genduan ekarri,
arratoi-saguentzat zala-ta ongarri;
baiña oilloak ere zitun iguingarri,
ta txarto zerabilzkin begitan azarri (1).

Nolatan utz-aziko joera gaizkia?
Tamalgarri zitzaigun aitzurraz iltzia.
Ezin asmatuz hear zuen osakia,
andreak laster zion ar-azo onbidia.

Txakurra sartu zidan otzare aundian,
bertatik asia zan txilio bizian;
oillo zar gero jar zion saietsian,
elkar onez artuko zutenen ustian.

Baiña, ez, etzan giro! Nolako burruka!
Jone-k oindio kanpo darabil bultzaka
barrukoak ondoxe astin-azi naika,
eder ha litzakion barneko matraka.

Or duk or, txakur gaizto! Jarki zak oraintxe!
Ez al duk bear bada giro onik ortxe?
Len itukan aurrean oillo, txita ta aate,
ase adi or autzak betekatu arte!

Gure txakur txikiak azken-epai uste du.
Zer, zer izan duk ori! Nola aiz xuritu?
Norekin duk mokaka egin ain kementsu?
Zer egin leiza ortan? Irabazi, galdu?

(1) Ausart.

Ez, ez dizu geiago oillorik uxatzen,
lastertxu ikasi du aiskide izaten;
ez dizkigu geroztik oilloak kiñutzen,
eta are gutxiago atzetik ekiten.

IGELAK

Etxe azpian, berrogei metrora bezela, aintziñako osin bat dago gurean, nere aitonak saskiak ontzeko bear zituen gaztain adaskak beratzen eduki oi zituna. Aspaldi ez zu ezagut gurean egiñiko zararik, baiña ortxe dago osiña apakiñez ta zugaitz txikiz egaletatik josita. Igelak ere, illunabar batzuetan batez ere, sekulako iskanbilla sortu oi digute.

Doiñu: 8-7

Geron esparru azpian
osin txikia dago,
ertzez ertz neurtu ezker
beetik da zabalago.

Euria jaustean beti
kantuz dituzu igelak,
azke dituzte ta nasai
eztarriko ugelak.

Illargiak argitzean
badute arramantza,
ura goitik gaiñera
eroria ba litza.

Igel osin barrukoak,
ene igeltxo bizkorrak,
bota, bota atertu gabe
garraxi biozkorrak.

Nere laguntxo zerate
bei-zaiñean naizela,
ta maite zaituztet maite,
illargiak bezela.

Igel, igeltxo arreak,
kanta nere sortetxe
ondoan; ez aspertu, ez,
iñoiz! Jarrai olatxe!

Eman intziri ta oiur
eguna iratzartzean,
kanta eresi ta lelo
argia lokartzean.

Jo kanta samin artean,
jo kanta pozez ere..
Igel, igeltxo maiteok,
zaitezte beti nere.

ZUGAITZ ARTEAN

Errekarroz bestaldetik dut oian joria, ainitz zugaitz notaz apaindua. Nere aurretikoak sartuak dira batzuk, beste asko neronek aita zanari lagundurik, jarri ta zainduak. Oian trinko, aberats eta naro onek beti erdi-txoratu izan nau. Egurra, itzala, poza eman oi dit aldioro.

*«Itzal! Baso'ren ume yaukal,
xalogorik ezin aal:
beltxeran, begi bai azal:
Itzal!,
Itzal!...*

.....
*Begira non dedan, aterpean zai,
gorputza sotilla, betartea arrai».*
(Lizardi)

Doiñu; «Ftsua eta sastrea.. , ».

Bero-galda dut-eta, noan basorantza,
besos beso dudala Itzal begi-beltza;
askotan artua dut nasai bere erlantza (1),
neke miñak biurtuz atsedeen apatza.

Eliz dugu basoa —eskarien etxe—,
eskerga ta pinpirin, misterios bete:
zugaitzak dira zutoin, txoriak joare,
ni jaupari (2) arrotza ta besteak beste.

Nere basoak egoñtik errekastoa du
malda beera doana, polpolka, berritsu.
Bazter zoragarria! , dirudi gaztelu,
ille luzezko lamin maitagarritz zaltu (3).

(1) Dizdiz.

(2) Apez.

(3) Abaro.

Jaria da oiana: ote txiki, txillar,
pago azal zurizka, kulubiz ta lizar...
Baso nasai jario, guztiz duzu zangar:
eun margoizko miesa inguruan bakar.

Zugaitz adar makurrak, sasiak, arantzak,
aritz zaar, gorosti beltz, lats ondoko altzak,
nereak ditut oro basoko zugaitzak;
begirale naike jo ez ditzan gaitzak.

Ondotan asko dauzka ene baso itsuak
ta ez ditut ikus nai bat ere galduak;
denak dira nereak, nik arretaz zainduak,
nene aurretikoak beiñola sartuak.

Nire aitak ba zuen ere landara gar:
ametz, ereiñotz, urki, agin ta gastigar,
izai, ezki ta intxusa, sarats, lertxun txapar,
eundaka jar zizkidan oianean azkar.

Zaarrak ordezkatzeko or dut muntegia,
egutera begira artzean jarria;
urtero dut berritzen une berezia,
ugaltzeko darabilt ezkurtxo berria.

Pago ta aritz damaidate etekin ugari:
azpigarri orbela, ostoa janari;
zura bait dute iraunkor, urtero eurari
ateratzen diet nik ikatz berogarri.

Auetxek izan dira euskaldunen tantai,
eusko mendi osoa estaliz txit arrai;
baiña urteak dirala pipiak jo errai,
ta aizkora ta auts urdida izan dute etsai.

Basoan daukat sail bat irabaz yaioa
damaiten aritz gorri ezin obekoa:
osto zabal mardula, ezkur gisakoa,
aitzur kirtentzat ere giar onekoa.

Artea berdin ostoz arrosko neguan,
zain lodi, mutur zorrotz, pendiz arritsuan;
pago saillak metroak dituzte inguruan,
arotzaren lan-maian lan-errez osuan.

Lur apo (4) samarrean datorkit lizarra,
gurpillak moldatzeko egur bedegarra (5);
urkia eder duzu mendian bakarra...
Ezeren itzal gabe bai lerden zumarra!

Argi zalea da altza, ur-ertzean zabal,
etzaio ez begiko abetxoen itzal;
zur ederreko dira arkazi ta makal,
ezkotsu dan lurrean aize-txeraz daldal.

Zugaitzotan garaien izan zan gaztaiña,
damurik eramana gaixoak aintziña;
zura zuan ederra, itzal, errekiña,
irail-otsail tartean azkurri bikaiña.

Ez al dute merezi —ken irri-lorea! —
gure zugaitz panpoxak txapela kentzea?
Nik orrela dagitzut, oi baso nerea!
erakutsiz zuri, Itzal! , ene lots-legea.

Or dut muiñoan polit ene bizitoki,
baiña biri-auspoak zuk ezarten garbi;
aizea duzu biran osasun izaki,
ta iñoiz atertzen ez dan soiñua samurki.

(4) Ano.

(5) Berezi.

Agurka naukazu gaur, ene baso kirmen;
itzala, zura, poza didazu ematen...
Euria ari denean adarrak dizditzen,
beroak kiskaltzean ezkoa gordetzen.

Mendi soil-gorrikoa latz idor izanik,
lur ori goxoago dala uste duta nik.
Leona uxarazteko ez dugu zu lakorik,
nik maite zaitut maite, biotz biotzetik.

Barrenean lci dala zugar ezta izotzik,
negua izanda ere, ez dut emen otzik;
uda dala, ordea, aizea goxorik,
ene lan-izerdiari atsedan emanik.

Ondo dasa esakunak: «Baso ta ibaia, auzo;
au ez duen etxea egiz lander (6), gaizto».
Bego, beraz, betikoz jori ene baso,
uda-miñeko sasoiz denontzat abaro.

GARI-ILLA

Lenago gertatua pozgarri izan oi zaigu. Ogei bat urte aurretik gana erein oi genuen Gipuzkoa-n eta Bizkaia-n ere; gaur ez dugu ereiten. Baiña euskaldun baserritarrak gariari buruz izan zituen arazoak, bai erein eta ebakitzean, bai eta jota garbitzean, ez ditugu aiztutzekoak. Lan neketsua, baiña atsegiña noski,

Doiñu: «Argizagi ederra,..».

(6) Beartsu.

Bijoa zarra igeska
eta betor berri,
auxe duzu munduan
biziaren zori.

Lenago garia guk
ereiten soroan,
arez lurra ederki
gertatu ondoan.

Maitagarri nuen nik
soroan garia,
gaiñ-gaiñez zuelarik
bero eguzkia.

Dizdiza zuen eder
ertzaren ertzean,
txindiaren goxoa
emanik barnean.

Egoaren indarrak
zerabilzkin urdin,
sorgiñaren gorputza
bezelatsu arin.

Iparrak zun iku leun
oro kulunkatzen,
arnasa maitagarriz
dena bizi-azten.

Eztugu gaur garirik
kulunkaz soroan,
ezta ere txindirik
imurtziz golkoan.

Gaur lenaren zimikoz
sari nabilkizu,
gariaren oroiak
udan nau zauritu.

OILLOAK

Oilloak, dirala zuri, dirala gorri naiz arre, protxu aundikoak dira baserri inguruan. Asko eralgi gabe azi litezke, ta urtearen buruan irabazi ederra uzten digute. Gurean, ori-xegatik, beti ezagutu dut nik oillo pillo galanta. Gure Jone-k gaurkoan esku trebea du dauzkanai eman eragiteko.

Doñu: «Basatxoritxu...».

Goizetik soro lanera aurrean
atsegin zait gosaria,
zuri-goringoz arraultz bikoitza
zartaian erregosia;
egundo ere ments ez dakidan
maratza dut emazia:
oillotokian onek beti du
oillo pillo errunlia.

Oilloak zaitu bear dituzu
asieratik aurrera,
lenengoz beti enda onean
egizu zeure aukera.
Oroi zu beti: ez egin, arren,
alperreko saiakera,
oillo txarrakin etor ez zaizun
txanpon urri sakelera.

Nere andreak ba dauzka naiko
enda oneko oilloak,
axola biziz esku-atsegin
linero zaindutakoak.
Estalpea du maiñaz egiña,
otak (1) ere ikustekoak;
erdian leku oillo gorriak
eroso ibiltekoak.

(1) Lo-toki.

Oillo jartzaille onak dizkigu
janak lasterxe ordaintzen,
ugari baita txanpon politak
arin dizkigu ekartzen:
arrautzak beraz osasunakin
SOSA bait dute etxeratzen,
zaitu ditzagun poliki asko
oilloak etxean lerdin.

Azokan sarri gure arrautza
dute askotaz gurago,
soro ta zelai aurkitu jana
bazkatzen oi dutelako,
Udazkenean eta neguan
ortaz bai diru geiago
nere andreak arrautza gorritz
irrikoitsu Oi du jaso.

Gure oilloak politak dira,
arrautz jartzaille bikaiñak;
ibilteko bi anka dituzte,
bi ego ere ariñak;
soiña ez aundi, ez eta txiki,
oso dituzu
curai begira sarritan ditut
izan nere atsegiñak.

Geienik toki itxian euki
oi ditu nere andreak,
ingurumari baita noizikan
ibiltzen dira azkeak,
zelai-bazter ta sats pilloak
azterkan zorrotz erpeak
egundo ere akitu barik
lanean geldi-gabeak.

Estalpe txairo itxitakoan
ona duzu eukitzea,
geiago baita iñolaz ere
olakoan ematea;
larogei edo, ta emazteak
duan gure oillo taldea,
ederra dala dirudi ontaz
eukeratu zun endea.

Begira, otoi: batzuk dituzu
buru lodi ta luzeak,
gangarra makur, gorri kokotza,
begiak bizi arreak,
azkazal motzak, auts margoz lumak,
ankak olako gabeak,
lepoa lodi, iztarrak sendo:
auek dira jartzailleak!

Gaur goizean sasteian dabiltz.
Zertan? Jaki goxo billa.
Ar ta xomorro, belar guriak,
or da jateko bipilla.
Oek bazkatzen duten oiena
arraultz gorritan dabilla,
ta auena duzu arraultz goxoa:
egi duzu biribilla.

Guk beintzat ortan, zuri ta gorri,
pilloa dugu etxean,
ta arraultz-opilla etzaigu palta
ez goizez, ez illuntzean.
Poliki daude gure oilloak,
poliki asko atean;
poliki daude baita barruan,
kuluska goxoz otean.

BEIAK

Ezin dezakegu jakin, ziurtasun ziurrez bederen, noiztikoaak diran gure baserrietan ditugun etxe abereak. Euskal lur gainean aski samar arpe ta leiza zuloetan bizi ziralarik ere, eiza ir ta jan ez-ezik., ezi ta zaitu ere egingo zituzten zalantzik gabe. Geroago, nekazaritza ugaldu zanean, bei, txekoa te idiak izango zituzten noski baño noskiago, naiz aragitarako naiz te lanerako gure asaba zarrak erabilli zituztenak. Arrezkero guztian ebelgorriak dira euskal baserrietan.

Doiñu: «Salvatore gora da...»

Ez dut korte bete bei, bostekin ik naiko;
eurok antz-eder, aski ditut esnerako:
esne gurintsua bai dala sekulako
jaki bizi-erazle da goi-baserrirako.

Len txekorrak nituen urtean sei azten,
orain esnera nago bei auekin zuzen:
urbiltxo dut erria, an esnea saltzen,
irabazi polita didate eskuratzen.

Kanora-antz bikaiña dute gure beiak,
axolaz bazkaturik baitira guztiak,
belar-pentsuz dauzkate aska ta gaindiak
eguerdi, gau ta goiz ederki orniak.

Berriak atzeinen naiz zarrak aldatzean,
zuurki jokatu bear saleros-uncen:
beirik aundienak ez izan geienean
ugari ta joritsu esnea jeiztean.

Nola daiteke igarri beia dan esnetsu?
Beiak, nolako enda alako kira du,
bainā etzaitetz ortan geiegi fidatu,
bei-enda askok errez iruzurtzen zaitu.

Bei guri biribilla ez duzu esnekoi,
orri jaten dun oro aragi eiten oi,
esnetsuari soiña ikusten zaio doi,
gantz-bilgorrik ez dauka, baizik esne-idoi (1).

Nere bost beiak guztiz dirade bakanak:
begiratu biziko, xamur ta otzanak,
ondora urbiltzen aise uzten didatenak,
belaun-beera buztan mee luzca dutenak.

Gozo, zume (2) xamarra daukate azala,
lasaia, liñabera bai litzan bezala.
Bular-estuak obe sarritan dirala?
Sendoago deritzait bularpe zabala.

Errape txit borobil egoki egiñak
ditut nik erazteko arras atsegiñak;
erro azalak bear dute izan biguiñak,
sabel alde doazten aundi urdii-iak.

Bei esnetsuen iztar ingurua oro,
ille txikiz betea bear du izan oso;
esne gabeak orde ez du onelako,
ille luze zakarra dizu eskeiñiko.

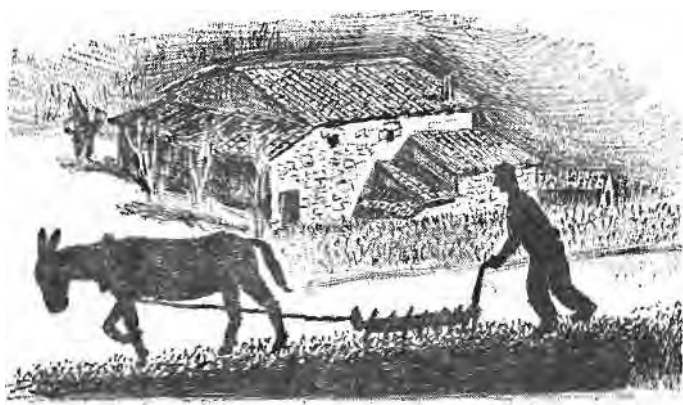
Bei onak bear ditu txuri motz adarrak,
kozkor gaberik erro ta titi muturrak,
ille goxoz beterik barrengo iztarrak,
olako beiak ez dira esne iturri txarrak.

(1) Potzu.

(2) Bigun.

Ene bost bei zangarrak, ene irabazpide,
Txuri, Gorri, Apala, Nabar ta Gorride,
zuekin aspaldian naiz txit adiskide,
zuen begitua zait ziñetan pozbide.

Udazken eguerdiz zelaian biribil.
nolako itxura duten ene beiak bipil!
Eguzkiak birea zeruan darabil,
gure bost beiak poza bizkarrean zintzil.

MAITEA KANTA-GAI

Jainkoak sortutakoa., oro eder. Lur-itxaso ta zeru, bai noski edertasuna naroro! Zapa-zapa dirudi ereiña. Guztio-tatik ez dut kaxkarrena gizonari laguntzat eman zion emakumea. Nik dudana beiñik bein olakoxea da, on, eder, maratza. Ez da, beraz, arrigarri nik noizpenka berori abestea.

Doiñu: «Uso txuria aidean...».

Nere maitea langille
beti daukat nik etxean,
bera langorik ezin idoro
naiz-ta ibilli garatzean (1);
biotza dizu eskerga,
nagirik ez du soiñean.

Ezkondu nintzan egunez
etxera nuen zoria:
begiak ditu argi-ñirñirka,
aoak dixur ezta;
etxean dut abaraska,
bai eta bizitz-argia.

Iru aurtxo dizkit eman,
beste ainbat ekarriko;
ez dut ortikan sabel irendu.
ezta ere sein-gabeko:
ziur aski nik ez dut nai
idor danik neretako.

Osorik nai du besarka
aberats-iturri dana,
ortako badu zentzu zolia

(1) Usaika.

umetan artu zuana;
arlo oituan dabil eta
pozik dagi bere lana.

Begira: mundu osoa
maitezko sutan daukazu,
maitasunak du dena meartzen,
asko diranak giltzatu,
dardaraz giza-barnean
otzik dagona kaldata (2).

Bakarrik nabil lanean?
Otoz-otoan datorkit
gogapen alai: nere maitea
urbil dudala dirudit;
onek ziurki goiz ta arrats
arnas berri damakit.

Aren oroiz dena dakust
ederrez kuin-kuin jantzia,
etxe barru ta etxetik kanpo
iruditzen zait guztia
artzeko deiez daukadan
sagasti igalez zuria.

Maitearen besarkadan
—suzko lokarri leunean-
guztia digart loretu naiez
udaberri esnatzean,
baita neguak jelaren (3)
arnas itsa (4) bialtzean.

(2) Piztu.
(3) Izotz.
(4) Ubel.

Besarka orren beroa
altsua baita ziuurki:
umeak irri, oianak txalo,
kortako txalak ikoti...
Nik ere diardut pozik
lanari lotuz osoki.

Bego bai etxe aldea
lorenz loratan lertzer!
Aur ta emazte betí aurrera
etxeko zaindari eder:
gure maitasun giroa
ezpei iñoiz ere soil, alper!

LAN ETA LAN

*Udaldian gagoz. Uztailla. izadi osoa edertasunez jantzia,
mendi, zelai, baso ta ibar. Nere baserri aldean, ordea, lana
dut ugari; orain ez daukat itzalean etzanda lasa egoterik.
Lanari ekin bear diot, gogotsu.*

Doirlu: «Brabanteko Jenobeba...».

Indarrak badu berea dun lana,
gauza astunak jasotzea:
arri bat gora indarka jaurtiz,
gorantza du joerea...
Gorengo maillan xixtua amaituz
utzi oi dizu igotea,
ta berriz ere beerantza dizu
bere berezko jotzea.

Guk, baserrian, indar dagigu
jardunik denok lanean...
Geure kemenak hata bestekin
uztartuz egin-alean,
sendi osoko aurrera naia
atondurik ein berean,
senar-emazte ta ume txikiak
orobat goaz bidean.

Uztaillez goitik dabil euzkia,
gu ere lanez goi-goitik:
landa-muirioak helarrez daude
beren emaitzak oparik,
ni erne nabil sega-tresnakin
al dena mandioturik,
edo-ta muna ertzetan tente
meta txuntxurak egiriik.

Guriño dagoz arto-alorrak;
higarren aldiz jorratu
bearra dute; nik, lanpetua,
ezin atsedetik artu...
Sustrai ondora lurra ekarri,
helar gaizkiriak uxatu...
Gogo ta era apur batekin
oro dut laster gainditu.

Eldu zaizkidan lur-sagar goizak
bearrezko zait atera,
ta esku goxoz lur-zaflak kenduz
bizkor eman legorpera.
Ale umotuak bear dituzu
saskiz eraman etxera,
herakatz eta kipulak berdin
bilduko nik idorrera,

Ur-eske dauzkat piper, tomate,
uraza ta baina aldakak;
goiz-illuntzetan alai dituzte
artzen nere ur-parrastak;
ortako ditut gomazko *ziri*
biurkor luze bakanak,
jolaska legez arlo aundia
ureztatzen didatenak.

Ardura xamur zaitu dezadan
nere etxalde borobilla,
orla neguan ez naiz joango
auzora bizikai billa.
Etxe ostean duzu baratza
azoka zelai sotilla,
bai eta ere urte barruan
nitzat lan-leku ez illa.

ENE POTXOLO

*Urtetxo bat ez besterik gure ume pitiñak. Eder bai dala
seaska barnean, eta gure besoetan! Denok gaitu txorarazten.
Lan ostean, nolako orduak ematen ditugun geure potxolo oni
begira!*

Doiñu: «Goizian goizik... ».

Gure potxolo,
gure maitea,
oso zaitugu geurea.
Lotan zaudela
dira eztiak
aingeru orren begiak.

Orain gau da-ta,
egin zuk lo, lo,
geure begien potxolo.
Ama ta biok
alboan gagoz
zu bete nairik pa goxoz.

Ezpain ertzean
irri lorea
nola daukazu, maitea!
Zeure anka txu
zuri txikiak
dabiltuz goxo biziak.

Soin txiki ortan
mai lez beñola
ezar genizun odola;
geurea zera
oso geroztik:
ez dizut, laztan, gezurrik.

Geure potxolo,
geure maitea,
oso zaitugu geurea.
Lotan zaudela
dira eztiak
aingeru orren begiak.

ERLEAK

Zomorrarik bada gure baserri inguruan; euretariko asko seiatzak dira. Batzuk egaz dagite, beste batzuk ez. Auek lur ezalean bizi dira, aiek lur barruan. Gure soro ta beresietan ugari dituzu sator, kirikio, euli, mitxeleta, pipi, arkakuso, armiarma, txingurri, usan, ipurtargi, karramarro, eltxo, sits eta olakoak. Erlea ere mamutxa edo zomorroa duzu. Aueta-tik batzuk mesede galanta egin oi dute; beste batzuk kalte polita ere bai,

Doiñu: «Goizuetan bada gizon bat... »,

Eder artean eder ditugu
etxe aldean erliak...
Zer-nai ordutan gozaten gaitu
urre dirudin eztiak,
mamutz txikiak joran gartsuan
osa oi duten gorriak.

Oroi dudala, aspaldi danik
dugu guk erletegia,
egutera so, muiño ertzean
gure aitonak jarria:
urtero bertan jasoten dugu
upeltxo bete ezta.

Lau erlauntz ditut, laurak berdiñak.
Ango iskanbilla Linero!
Zoraturikan egon oi naizu
tinkorik bertan goizero!
Jarraibidea damakigute
guk ikasi nai ezkeru.

Irutariko erleak dauzka
erlauntzak bere barnean:
batzuk leiatsu __nolako auna! — (1)
beti dabilta lanean;
erle-mandoak ez dagi ezer,
erregiña aur-giñean.

Erla-emea bakarra duzu,
ego-motz ta sabel- luze;
zakarra duzu erle-mandoa,
langille txikik naibeste,
ogei bat mulla erlauntz batean
ba dituzu batez beste.

Bakoitzak ditu bere izkilluak:
langilleak du eztena,
norbaiti sartzen ba dio ezin
iñolaz ere atera,
eta azkenik erioak dizu
eraman gaitz-itzalera.

Erla-emeak miztoa dizu,
baiña kakorik gabea,
iñori sartu ezker ere
errez du ateratzea;
erle-nagiak ez du izpirik
ez du pozoikor ziztea.

Erle-alperrak bizi osoan
ez digu lanik egiten;
ta erregiña bere arloan
zaizu bakarrik saiatzten;
ari eta ari, urte luzeetan
arraultzak dizkigu jartzen.

Langilletatik sail batek digu
erregiñea zainduko;
batek atea, bestetzuk dute
lore-autsa ekarriko;
besteak, berriz, leia bizitan
ura dekarte eztirako.

Eguzkitara dauzkat erlauntzak;
bero aundia danean,
aize-emaka dituzu batzuk
erlauntz-ataka aurrean,
ola-gizonak diruditela
izerdiz auspo lanean.

Ezautzen naute? Ez dakit. Baiña,
ez ditut inoiz uxatzen;
uda ta negu, bear danean,
naiz urbil xamar ibiltzen;
alarik ere, nausi zurrian,
ez naute inoiz eztentzen.

Erlauntz urrean uxa ezkerro,
bizi-sumin dira jartzen,
eta beingoan oartu gabe
miztoz zaituzte ziztatzen;
osterantzean pake-zaleak
zaizkit unoro izaten.

Eztia atera gura ba diet,
pekorotz errez nik ketzean;
zorabioan sartu ezkerro,
bat-batez dira lelotzen,
eta ezeren errisku gabe
eztia diet lapurtzen.

Nere erlauntzak iruna egoitz
dituzte: or lantegia
erregiñak du oroz aurrena,
or gero ezti-tokia;
eregiña ara sartu ez dedin
erdian du sare itxia.

Sare ortatik —oi jakituri! —
erle-langillak dira pasatzen,
ez erregiña, aundia baita,
ez zaizu ortik aratzen;
kartzelan dagi bere bearra,
iñoiz ez dala aspertzen.

Ene erle-mulko! Sortaldera du
bere urrezko lantegi!
Goizez goiztik du geienetan, bai,
erraiñu-jaurtika euzki:
isla dirudi ekuru gabe,
beroakin naste argi.

Goxo-goxoro daude erleak
argi-izpitan egabera;
goiztar epela arnas ondoren
denak dagite lanera,
egun osoan —oi gizon alper! —
izanik leia berbera.

Uri langille, pare gabea,
ez duzu emen nagirik,
erle-mandoak mokoka laster
ildakoak izan ezik:
gizakiontzat ba dugu emen
ikaskai guen ederrik!

Iraillez diet nik ateratzen
erraiian duten eztiā;
ez diet, baiña. osorik kentzen
duten ezti orrazia,
neguan ere izan dezaten
bear duten janaria.

Izaki pitin, erle maiteak!
poza zerate neretzat.
Egin arloan eredugarri
zaudete beti guretzat.
Zuok goretsi naiean dut nik
bukatzen ez dan kanta bat.

«Urrilla atxeratu ezker,
udazkena koiko zabal etxe aurrean
 Artotzak eta beclartzak,
sabaira etorri surarik.
Baserritarra urduri dabil:
solara ta basora, andik ona,
au ekarri, bestea eroan,
burdian eta bizkar ganean,
ida ta orbelak azpigarri,
barazki ta ioaliak
eskatzaren pezgarri».

MENDIKO ALAITASUNA

Mendi ganetik ikusten dira
zugazti, landa, zelaiak,
basetxe zuri, baratza eder,
errekak eta ibaiak.
Mendian dagoz eguzki argi
ta etxe osasungarriak,
biriak garbi erabilteko
iñun baño be obiak.

Txoriak euren abes ederrez
baso ta mendi, goi ta be,
zekor, bei ta rxal, bior ta moxal.
ardi ta bildots baita be,
euren arran ta txilin-soñuan
orrua, irrintz, bee ta bee...
Ludian danik eresi soñu
ederrena sortzen dabe.

Iñora baño len agertzen da
egazkia be mendira;
txori-abesti eztitsuenak
mendian entzuten dira.
Euskera zarra mendian dago.
Jaungoikoari begira.
Mendian dagon alaitasunaz,
mendi-mutillok, nun dira?

K. Enbeita

:NEREA DA

Erakarpen zoragarria du izadiak: orratz antzeko arkaitz puntak, urrezko ostoz eundutako tantai arteak; ortze urdiñara;2 urdiña goian arnas aundiko, oroldi artean suge antzo doan zillar-errekaren polpol ezti, egaztien egada jasezkoa... Zer ez? Zoragarria, ziñez, gure euskal lurra! Guzti au ikusiz ta oartz, baserritarrari laster arrotzen zaió irudimena ta biotz-ondoa asazkatu. Eta, askotan, den ori abestearren, berebiziko egiñalak, katazkek eta inkezak egin oi dizkigu.

Doiñu: «Loriak udan...»

Lur-azal ditut bi belarriak
zerbait aditu naiean;
meatz intzira dantzut gogotik
lurraren sabel barnean,
ta ura darion sorburu leuna
asper gabeko aidan,
lertu-bearrez arri ta sustrai
bakoitza bere otsean..,

Aritz buruan txoriak kanta,
baso piztiak oiva,
berderik zaigu negu ostean
zumar-altzaren kimua,
bat-batean da belarra erne
eldurik bere ordua,
gazteak ere biotza malutz
erauzi dute ujua,

Ibar ta mendi, arkaitz zerrenda,
eremuko lur elkorra,
ola ta etxe, baserri zuri,
zelaian zoar txekorra.
Kantauri ere, erraldoi belatz,
gure lantegi, alorra:
guzti au dugu Jaunak emanik
euskaldunaren altxorra.

Euskaldun jator-, goral ezazu
duzun aintzazko zoria;
arri atoan emen ziñan zu,
auxe zure lur-aldia,
geroztik ere gurbilki asko
—lurrari kenduz ogia—
ementxe duzu menderik mende
igaro zeure bizia.

Etsairik naiko izan dituzu
orain bezela lenago:
erromatarrak onera ziran
zuri bizkarra mozteko,
iber, arabe, godu ta izurri
el zitzaizkizun guztizko;
anai arteko liskar zitalak
ondata zindun geroko.

Zuk ala ere dirauzu gordin,
ez duzu gogo ilterik;
ekaitz ostean lainoñz asea
dirdir dagizu eguzkik,
orobat, ene aberri maite,
zaitut arnaska oraindik,
besoak zabal, emakor beti,
ainitz urtez bizi nairik.

Zukin dauzkazu nere abenda
indartsuaren orriak,
egite zintzo, oitura garbi
armarrian ida tziak:
egintari ta jakintsu aundi
ez dira ezetsiak—;
oien izenez daude jantzita
euskaldun erri ta uriak.

Mendi-mazelak, aran ondoak
zer ez al duzu auzoan?—
gertaera ta gomutagarriz
gaiñezka dira osoan.
Bear bezela gure edestia
t'odola osatzekoan,
ori da sartzen aberriaren
abots-eresi goxoan.

Gure musika, euskal kantagai,
mintzaera, esan ñabar,
Jainko ta lege, odol-zain sotil,
aurretikoen dantza zar,
asaben lurra —izerdiz ordi—,
oro nai, kemen ta suar:
gure aberri izamen onek
dagi euskalduna zangar.

Gaur, ene erria! , eskubidez aul,
erdi itorik zakustaz,
txit eroria fedez ta legez,
izkuntza, jolas, oituraz.
Baiña nai dizut muiñean ixur
ene baserri kemenaz-
izate barne zindo dakartan
bizi-lera, euskal arnas.

GAUDEI OSASUNTSU

TJrdail zale porrokatuak izan gera euskaldunok; eta gera, gaur ere, esan bearuko. Moko-fiñak gera, bai, ezin genezake ukatu. Ez, jan-edanetan ez dugu atxakirik, onetan bapo gabiltza-ta. Gure sukalkintza, gaiñera, aomen aundikoa da mundu guztian.

Doiñu: «Donostiako iru damatxu...».

Euskal lurreko giza-semea
egiz dugu eragille,
naiz baserian, naiz-ta kalean
beti dabilzu langille;
—eta pozarren, pozarren,
ardoa edaten—,
beti dabilzu langille.

Euskalduna bai jatun galanta
eta edale obia,
baiña urdaila laster gaixotzen
ipiñi ezik neurria;
eta pozarren, pozarren,
ardoa edaten—,
ipiñi ezik neurria.

Arrasti beeran, min-oiñazetan
ba zabiltzate gogo-txar,
barne zaizute jan-edanaren
samiña puztu ez kaxkar;
eta pozarren, pozarren,
ardoa edaten—,
samiña puztu ez kaxkar.

Euskaldun denok gera ziuarki
ederto jaten dugunak,
eta jaietan —nork guri uka?-
maite ditugu lagunak;
—eta pozarren, pozarren,
ardoa edaten—,
maite ditugu lagunak.

Euskal errian iñon ez beste
dabiltza urdaillez gaizki;
gaitz onen erruz amaika doaz
illobira ere noski;
eta pozarren, pozarren,
ardoa edaten—,
illobira ere noski.

Urdaila dugu eio makiña
beti lanari lotuan,
jan-edariaz lar zanpaz gero
gaizki lebilke eivan;
eta pozarren, pozarren,
ardoa edaten—,
gaizki lebilke eivan.

Gabiltzan beti errazoi bidez,
jan-edanean neurritsu;
barneko gaitzak aienatzeko
dezagun buruz jokatu;
eta pozarren, pozarren,
arloa edaten—,
dezagun buruz jokatu.

Neurriz jan-edan ezkerro —jakin!—
ernego zerala soiñez,
zernaitan lerden ari izateko
obe zaizu gutxi janez;
—eta pozarren, pozarren,
ardoa edaten—,
obe zaizu gutxi janez.

Indarra dizu oiturak ere,
arritzekoa ez zaizu:
iñor jatunik ba dugu biran
gu ere gaitu zaletu;
—eta pozarren, pozarren,
ardoa edaten—,
gu ere gaitu zaletu.

Bazkal ondoan uda ta negu
loaren pixkat dut artzen;
onek dit berriz lanaren griña
barman neri pizkortzen;
—eta pozarren, pozarren,
ardoa edaten—,
barruan neri pizkortzen.

Euskal erriko langille orok
soiña bear du kementsu,
jan-edanean neurri doi-doia,
atsedenean berdintsu;
—eta pozarren, pozarren,
ardoa edaten—,
astedenean berdintsu.

TXAKOLINA

Maasti bat nainoz dator ederki soro-gurenean. Badu lana iñausi, txertatu, iru aldiz beintzat supratu ta ostoetan gaitzik azaldu ezkeru, sulpatatu, aienak bereiztu, ta abar. Baiña jida-goienez gogo berekoa izan oi zaigu maats umotua, zuri naiz beltz, baserritar majan ere. Goxoago zitzaigu oraindik, udan eguzkiak ziztatzen gaitunean, txakolin

Doiñu: 101 laboren i gaxua

Biotza dabilkit arin,
egazka balitz egaztin:
kanta zarrak dio ederki: «Txakolin eta txakolin!,
atsegin aundiz edanda, txakoliñak dit on egin».

Txakolin zalea nauzu,
adiskide amorratu;
bazkal aurrean dut edaten, janariz ere urrupatu,
edari bizi au etzait iñoiz etxean faltan,.

Badira maasti ta ardantzak (1).
aien ta ostoz aratzak,
laborani onak egiñik miiztxo izerdí azantzak (2),
sail-lerro pixuz zanpatu, naiz eta izan zalantzak.

Nik ere badut nerea,
eguzkira beti bea;
samur dio agutaizeak eman arnas emea,
eta urrillez pozik diot eskatzen mordo betea.

Ari askotarik daukat
zuri, beltz eta gorrixkak:
ezpaitira ere Naparru-n bezin guri-garaienak,
bai bederen iñungori zorrikan ez diotenak.

Bada ardoa Naparra-n,
baita Baigorri ta Araba-n;
baiña txakolin ezin-obe Bizkai-ko Kantauri mugan,
esku goxoz landutako egutera pendizetan.

()laxe dut nik maastia,
arri ta sasiz garbia,
pizti-etsaien aurkalari inguruan du esia,
abe txiki ta zugazñoiz itzul-inguru ertsia.

(1) Maasti.

(2) Indar.

Zarautz, Getari, Orto,
Ondarru. Luiu, Bakio
txit dirala txakolintegi dionak egia dío;
nereak ere zorrikan iñori ez, orraitto.

Badu aiotz-lanik naiko,
urte barniz osatzeko:
aien alper ausartak aiotz (3) n-takurrez ebakitzeko,
lerro bitarte medarrak lur arrotan eukitzeko.

Gero ongarritu ederki,
zomorroz zaitu osoki,
azufre dute mazkaltzen zaindu gabeko maastiak:
mildiu, txakarmalua agertu aurrez erauzi.

Baita usteldura zuriak
ta zizari urdin jantziak
osotoro dute mazkaltzen zaindu gabeko maastiak:
maasti emankorrek bear ditu lei-antsi zoliak.

Goitik datorkit euria,
goitik eguzki zutia,
biok dute lurra pizkortzen eman-aziz janaria,
biok orditzen didate bero ta ezoz maastia.

Maiz txakolin bearrean
nekazaria etxean...
Zergatik ez digu, ba, toki babes, aldapa barnean
maatsondo sail bat landatzen uda-goiena eltzean?

Orrela egín nuen nik,
eta aspalditxoan danik
urrillez egín txakoliíez eztarria legundurik,
lanari ekin oi diot, nekatu armen, alairik.

(3) Aizto aundi.

Udazkenez, leia gartsuan,
gabiltza gu maats bilduan;
ego aize epelez goaz otar ta guraizak eskuan...
Gure poz-jario ziñez morda saillak batzorduan!

Prest dauzkagu maats usulak,
prest baita tolare tresnak;
zapal-opillez trinkaturik ale anpatu gurenak,
or azaltzen dizkigute beuren gilborño gardenak,

Lan atsegiña dagit nik,
aurrak ere lagundurik...
Uztaillez izango dut, gero, edateko txakoliñik,
neke-lorra Bakotiar odol gorritz gozaturik.

UKULLUAK

Dendariak dendan du bere lan arloa. Baserritar ra bere etxe inguruan, baiña batez ere bere korta ta ukulluan. Izatez aratz danari eder zaio inguru garbia. Baserri garbia, lo-gela, sukalde, atari ta korta, nori etzaio atsegin? Nere emazte biok ortan saiatzen gera.

Doiñu: Xenpelar-en «Jesukristoren Pasiva,,»,

Nekazariari noiznai
gozagaitz bezaie
oizko egoitz dutena,
etxe ta lurralde,
loi-zulo eukitea,
zikiña ez beste,
zar kolargazko pilla
korta ta suete:
gabiltzan arazo ornan
aldioro erne.

Etxe biran guztia,
zoko bazterrak garbi;
ukulu abereak
bear dute argi,
azpi ta gaiñez dena
ganadu bizitoki
ederki aizeturik
bear dugu euki:
arduraz txukunduta
sapai ta ardoki,

Kortak leio gaberik
ez izan doituak,
kaltekor bait dituzu
aizege lekuak;
nik ormetan iriki
ditut argitsuak,
egun onez zabalik
txarrez ixtekuak:
orrela dira, egiz,
ene ukulluak.

Sats-kea ez bait da ona,
ez, abereentzako,
aspaldian dauzkat nik
bi metatan tinko
simaur mulko galantak
ukullutik kanpo;
abere atsa ere
kirats duzu oso:
beude, bada, zabalik
maiz ate ta leio.

IPURTARGI ORDEZ

Aurrera jo bearra du gizona. Eta orrela dagi, milloika urteetan, Ortarako badu adimenean argirik, baita antze ta al-izaterik ere. Gaitasun auek alkar korapilloturik, berebiziko aurrerakuntzetan dabilkigu, azken urteotan bereziki. Tximistargiaren aroa dugu segurazki; baita gure baserrietan ere. Ar-olioa ta erretxiña ziran antziña gure etxeetako korta, eskaratz, logela ta besteak argitzen zituztenak; or daude oraindik, oroigailu bezela, ormatik zintzilika argi-mutil, teta, krisaillu ta garrontziak. Gaur, oien orde, tximistargiko ontzi luzanga ta biribillak dauzkagu.

Doiñu: «Al tzak ez du

».

Bakoitzaren zoriona
zer noni dagokiona,
ezpei iñoiz izan, otoi, norberari
egoki deritzaiona.

Zeru goietan izarra
beti dabiltzu edarra...
gizonak badu adimen argia,
baita soiñean indarra.

Gure asabak aintziña
arpetan bai atsegiña!
ar-olio gero, eta krisaillua,
bai aiek argigai fiña!

Tresna maskarrak egitan?
Baiña aiekin zeuden pozikan,
etzuten besterik millaka urteetan,
arraiea! , bear izan.

Gaur ordea nola goaz
aurrera! Argi sendoaz
uriak daude eguzki gisako,
dendak dirdir eun margoaz.

Lengo ipurtargi orde
nik ere argontzi hetez
daukat neronen etxe-bira bazter.
Sorgiña dirudi ziñez!

Olan gaiñera —nork uka?—
eletzia ona baita,
ezusteko suz arrisku gutxigo
gure haztertxo onek dauka.

Bikain aizatzen dizkigu
zoko illun-adarrak usu,
eguna laingo jarritz argi-dirdai
sukalde, sapai ta ukullu.

O milla bider zuntzunak
ortan bat ez datoztenak!
Lur-azpian dart dagite oindio
edu ortan uste dutenak.

Arin dabil berebizko
arian indarra tinko,
eta argontzia daramakit beingo
su dizdizariak meiko.

Arriskuk ere dituna
badazau t ; sendotasuna
zaitu bear dut ___ez nadin ezaxol-
gal ez daidan osasuna.

Aria ba zait apurtu,
oin-legor nik moldaztatu:
lur bustian ez tximist-mutur biri
batera ezorik iku.

Iñoiz eskorta barruan
aririk izan dut suan;
sarreran diot muturra ebaki
ta zait itzali usuan.

Lendik nolako aldea!
Irrati eta plantxea,
telebixta, garbigaillu ta tresna
indar bidez guk betea.

Ortzian izarra garden,
gurean argia lerdin:
baserria onek dagigu pozkor.
oro lan-zale egiten.

Oi asmatzaille guren, zu
gogoangarri zaitugu;
menderik mende zu gorets bearrez
iñoiz ezin gu aspertu.

POZ-ARINDUZ

*Gaur goizean, igandez, elizan izan naiz. Meza tartean David-en salmu bat abestu dute. bi taldetan banandurik, bertako apaizak. Meza ostean aietatik bati eskatu diot kanta orren letra. Oso ederra da, neretzat **Jaunaren** sorkariz betea ikusten du lurra. Nik ere, etxera naizenean, aurreko landan bei-zaintzan, naiko doiñutsu kantatu ditut urrengo abapaldiok.*

Doiñu berezia

Nere anima, goretsazu Jauna!
gutziz aundi zaitut, ene Jaun eta Jainkoa!
Aundi ta eder zaude jantzia,
estalki duzu argia.

Ortzia oial-txabola bezela zabaldu duzu,
zure egoitzak ur-gaiñean eraiki dituzu.
Odeiak ezarri dituzu gurditzat,
aizean egaletan zabilta.
Aizeak dituzu aurretik Zu iragartzeko,
su bizkorrak zure zerbitzuko.

Ezarri duzu lurra bere orpoetan,
ez da kolokatuko mendeen mendetan.
Itxasoz bildu duzu soiñeko gisan,
urak mendi gaiffean kokatu ziran,

Zure zemaz joan ziran iges,
izutu ziren Zuk ostots egiñez.
Joan ziren mendietan gora, ibarretan bera,
Zuk eman zenien tokira.
Muga ipiñi diezu igaro ez dezaten,
berriro lurra estali ez dezaten.

Ibaiak sortu dituzu iturrietatik,
eta xirripan doaz mendi artetik.
Basa-pizti guztiei ura die ematen,
basastoei ere, egarria it dezaten.
Zeruko egaztiak bizi dira ur-ondoetan,
ematen dituzte beren txioak muskilletan.

Mendiak zure egoitzatik ureztatzen dituzu,
lurra zure eskuko emariz asetzen duzu.
Sortzen duzu belarra abereentzat,
landarea gizonarentzat;
atera dezala lurretik ogia.
giza-biotzarentzat ardo alaigarria;
aurpegia olioaz legundu dezan,
ogiak giza-biotza zuzpertz dezan.

Asetzen dira Jaunaren zugatzak,
Ark landaturiko Liban-go izaiak.
Aietan egiten dute kabi egaztiak,
aien adaburuetan du etxe amiamokoak.
Mendi garaiak basauntzendako,
arkaitzak azkonarren zulotako.

Illargia egin duzu noizaldia mugatzeko,
eguzkiak ordua badaki sartzeko.
Zuk illuna egin eta gana sortzean,
an dabilta basa-piztiak arontz-onontzean.
Leoikumeak orroka eize-billa,
Painkoari eskatzen diote beren jakia.

Eguzkia sortzean badoaz iges,
beren gordelekuetan dira etzaten.
Irtetzen da gizona bere lanera.
bere arlora, goizetik arratsera.

Bai ugari direla Zuk egiñak, Jauna,
zugurtasunez egiñak zearo,
lurra zure sorkariz batea dago.

Itxaso aundi zabal ortan narraztiak ugari,
bizidun txiki ta aundi.
Badabiltza itxasontziak ortik ara,
Lebiatan zuk egin duzu ango jostagarri dala,

Guzti oiek begira dauzkazu,
garai onez jana eman dezaiezun.
Zuk emanik artzen dute,
Zuk eskua zabalduz onez aserik daude,

Aurpegia gordetzen baduzu, ikara dira,
arnasa kentzen bacliezu, iltzen,
beren autsera biurtzen.
Izanik daude zure arnasa bialtzen baduzu,
lur-azala berrierazten duzu.

Bedi Jaunaren ospea sekuletan,
poztu bedi Jauna Berak egiñetan.
Lurrari begiratzen badio, au ikaratzon,
mendiak ikutzen ditu, ta kea sortzen.

Eresi egingo diot Jaunari, bizi naizeifio,
goratzarre nere ni naizeifio
Bekio atsegingarri nere leloa,
nere poza da Jainkoa.

Itzali bitez obendariak la rretik,
ez bedi gaiztorik gaurtik aurrera.
Nere anima, goretsazu Jauna! ».

GARBIKETAN

Egia esateko, baserriko aurrerakuntzak ez dira aspaldi-koak. Askotxo beintzat azken urteotan sartu ditugu, lan egiñez irabazi dugun (liru apurrakin erosita sartuak noski. Leendik ere bagenuen indarra, emen urbilleko trokarrotik nere aitonak ekarria; baiña gaurko lan tramankulu asko erabiltzeko aiña indar etzigu ematen; amar bat urte dirala etxeratu genuen indar bernia, askotaz ere altsuagoa, etxean dauz-bague makiña ta tresna guztiak erabiltzeko gai duguna. Ortaz, lenago eskuz egiten genitun gauza asko, gaur makiñaz osatzen ditugu.

Doiñu: «Begiak parrez parrez...».

Txoriak kantatzen zuen
goizean goizean,
Jone kan tan zegon
ereiñotz ostean.

Astero oi zun egin
erropa garbitze;
auzoko ur-askatxoan
arek lana merke,

Ojal, jantzi meetxoak
eskuz igurtzika,
ta zapi koipetsuak
tiñan beratuka.

Lixiba lanerako
eunak tiñan sartzen,
gaiñetik miesa bat
eta autsa zabaltzen.

Ur irakiña gero
ematen autsari,
nola baratze-zaiñak
kortaitza (1) lurrari.

Ur onek auts arteko
karea dizu urtu,
ta loi artera jatsiz
zikin dena kendu,

Au lenago genuen
gizalditan zear,
gaur-egunean ez da
olakorik bear.

Gaur arago bearrez
gabiltz, biotz-dardar,
ta garbigailluak or
denerako amar.

Gure Jone geroztik
ementxe daukagu,
garbiketak egiñaz
etxean gogotsu.

Txoriak du abesten
lizarraren puntan,
Jone-k ere darabil
kantua gogotan.

(1) Simaur.

Bebilkit orrelaxe
pozik eta lerdan,
aurrai ta neri nainoz
laguntza ematen.

MAITE ZAITUT

Baserritar bizitza ez da, egia esan, zorabioak artuta ibiltekoa; baiña ertz askotatik begíratu ezker, kaletarrena baiño obe ta duiñagoa hai bederen. Klean, aukera geiago izanik ere, lanari lotuago bizi osasuna, ordea, naikoa exkaxago. Ni, beraz, ez naiz sekula ere gauden baserria goralduz aspertzen, Gaur ere, ez rneaztear7en, berau aupatu gogonik,

Doiñu: Xenpelar-en «Mutil zarraren

Etxe osteko geziak
orizka ditu orriak,
urrillak oro digu marguldu:
goietan mendiak,
zingira ertzetan ziiak (1)
usan (2) belarño guriak:
nik ala ere ez nuke opa
uzterik biziak.

Txoriak dabiltz urduri
kuku egiten neguri,
ipar dan otza aldiz lagarik
Afrika dute uri,
zati baten egoitz guri,
ausarti ta mutur-zuri:
alda-irritsik etzaiku eme
oraindio guri.

Iritxirikan urrilla
goizegi xamar otzilla,
egazti saillak doaz urruti
giroaren billa,

(1) Ziri, zume.
(2) Erri-baso.

an utzirik ipar illa
elur-aizetan zurbilla:
nik ala ere, sukalde laztan,
zu zaitut pozkilla.

Beerantza dator artzaia
utzirik goiko saroia,
bisutsak (3) baitu dena biurtzen,
oarindik sasoa
izan ezta ere garaia,
negua dabil ernaia:
ni berriz emen, naizta zearrak (4)
zakar jo eztaia.

Bebiltza besteak ibil,
jan eta edan biribil,
sabela plin-plin, arar begiak,
bi oiñak kolokil! ,
lanerako zurruna (5) ta
bizkarrean zapal-makil:
ni nabilkezu, lanari joa,
etxe inguruan bipil.

Maite zaitut, oi baserri,
jaiotetxe zoragarri!
Zugandik alde, ai! , nintzanetan
zure oroiz larri
—zindudan ain maitagarri—
ez nuen ezer atsegarri;
ementxe zure naia betetu,
zitzaidan pozgarri.

(3) Aize-eiur.

(4) Zear-ipar.

(5) Nagi, astun,

Bijoaz egaz txoriak,
bebiltza saldoka antsiak;
nik ez dut gogo euzkirik urrun,
nere baserriak
asid ditu bero-izpiak,
erakar zantzuz jantziak;
zu ta ni etxe, bat-bat gaituzu
bizi-naiez josiak.

IZENA

Ezilkor miña dugu barnc-muiñean, iñolaz ere jaurti eziña. Goikoaren antz-irudiko sortuak garan ezkeru, ezin dugu saiestu geugandik gurari bizi ori. Daukagun bizitaldia, ala ere, motza izan, bizkor dijoana, ta ementxe ere, lur-gain onetan geure-geurea dan zerbait luzerazi nai. Seme-alabak gurasoen luzapen ez dira besterik.

Doiñu: «Nere semen seme...».

Iru muskilño dauzkat nere kabi maitean,
irurak ditut laztan iñortxok ez bestean:
batak du begi goxo, besteak muxu gorri,
irugarrenak dizu iruditzen ozkorri.

jaioberri zirala bataio egunean,
altxa nitun irurak euskaldun izenean.
Bertatik begi-samur ezpaneaz naiz miingaiñez
euskeraz asi ziran aita ta maní deiez.

Aita ta ama langorik samurra dan izenik
ez dugu oraindikan ezagutzen solasik.
Azi ta indartu beitez amaren besoetan
euskal izkera dutela maozko (1) ezpaiñetan.

Maite sua biori digute maiz azaltzen,
amak die irakatsi Goiko Jauna otoizten:
lur-aitamak gara gu, goian egizko Aita;
aurrak bion izenak, euskeraz eder baita.

Zentzunak garamazki bide ortatik zear,
bakoitzari berea hear diogu ezar;
egoki datorkion izenez dago dana,
nik ere nere aurrai euskaldun izen bana.

Gure seme-alabak beude bai euskaldun,
bestela neu nintzake gaitz orren errudun;
aurrak sortu daneko du bere aberria,
gureak odola be geuk biok ezarria.

Duten bizi-ixurki guk diegu oretu,
giza-miñetan ere nai gintuzke lagundu:
ez dut bide leunik nai; gurasoen katea
ez bedi zabarkeriz eten, edo ta xea.

Txiki auen naigabez naizu naigahetuko,
dituzten egarriak naute egarrituko;
Jainkoa ta erria diet ziñez erakutsiko,
nere etxeko arriok bitez ortan lekuko.

(1) Krabelin.

ZUGATZAK INGURUAN

Etxaldean bearrekoa da zugaitza. Igali edo fruta zugaitzak batez ere ederki ematen dute, poza ta bizi-nai sorturik. Sendiak bezela etxe inguruak ere tantai gaztez jantzita... Onek dakarkigu, alegia, baserrian bizitzeko garramura ta go-goa. Guretako koloreetan ederrena orlegia, berdea.

Doiñu: « I riyaren a »),

Norbere lurra —gizalege da—
arretaz dugu jagoten:
aita-amagandik erentzi utsez
artua dut nik gozaten:
etxe-bazter au muiño gaiñean
aurrekoak jaso zuten:
osorik dut nik aiek jaikia,
etxe, mendi ta lur lerden.

Erentzi ori nekazariak
kontuz sorosi hear du,
odol-katea eluke egundo
zikiñez bear erdoitu (1);
euskal bazterra, zuri ta eder,
ibar ta troka inguru,
begi-niniak, biotz-ondoak
dizkigu beti alaitu.

Baserriari jasik (2) onena
zugaitz ezeak darnalo,
ugazaharen ardura fiña
ortan ongi datorkio:

(1) Ondatu.

(2) Ganora.

sagar, madari, maats, melokotoi,
ur, piko ta marabio (3)
biran ditula, euskal etxea
nori eder ez dakio?

Zugatzok berriz ekarkor dira,
pixkat saiatuz gero;
ale ederrik badut nik beintzat
maiatz azkena ezkerex:
gerizak gorri --aurtxoak aiña—,
aranak ori, urtero;
uda eltzean, sagar, madari
jateko dut goizero.

Nola dirade nere aurtxoak
ainbestetan muxu gorri?
Zerk uste duzu, igalik ezik,
eman diotela ori?
Osasun margoz borbor badira
ez die zorrik iñori:
bai orde unero irensten duren
sagar, madari ta ikori.

Nik beraz nitun arras ugari
igali zugaitak jarri,
ingurumari ondo aitzurtu,
simaur, ote, eman ongarri,
uxaraz baita zenbait zomorro
ta zizari kaltegarri;
orla didate otarka legez
jan-ale emea ekarri,

Euskal errian lenago artan
gure baserri bakoitzak
landatzen zitun inguru bira
ainbat motako zugaitzak;

aspaldi, baiña, dagona kendu
ta zabarrak, oarkaitzak
izan zaizkigu, tamal aunditan,
lur-langille neke-gaitzak.

Dirua gura? Eraman txairo
azokara otar mean
anpolai gorri, aran oriak
ta bruñoiak uztaillean;
iransagarak, ur eta intxaurreak,
udareak iraillean,
sagar, mizperak, ta maats-morkoak
txiki ta aundi urrillean.

Eperrak !canta soroan xotil,
zugaitzak itzal etxean,
eguzki antzo irripar berriz
igaliz bete danean.
Ni ere berdin ager nakion
Goiari egin-alean
tantai antzeko gaiñez dudala
esker ona biotzean,

Orrez gaiñera izadiari
nik orobat lagundurik,
jantzi ditzadan etxe inguruak
landare berriz gogotik;
negu eltzean ola izango dut
jateko ale fruturik,
eta umetxoak —iru larrosak
masaillak oso gorririk.

BI AUNTZ

*Auntzak ez (lituo pizti onak, zenhait kalte ekarri oi diz-
kigutelako. Baiña gurean badira bi; leen ez, nik ez nuen
auntzik etxean ezagutu, Inguruko etxeetan bai baziran or-
enzen: oiek sarri irixten ziran gure soro-barreneko sasi,
ayantz, landare herri ta olakoak moztu ta ondatzeraiño ere.
Gaur, guk ere, baditugu.*

Doiñu: Xenpelar-en «frantsesarena» bezela.

Maitez, adiguritsu
esan zidan Jone-k:
—«Patxi, auntzik nai ote?»—
Bertatik neronek:
—«Pizti egoki autak
al dituzan oiek?»--
Zaindu ezkeru baietz
esaustan emaztek.

Geroztik, bada, bi auntz
dauzkagu ukulluan'
Bizar luze ta anka mei
itxura ez dute noski
bertxiña (1) lekuan.
Legeak beren aurka
dira liburuan,
zugaitzak orzka lertzen
dituztelakuan.

Zergatik ez dituzu
lokiz ondo erutzen?
Auntza etxe inguruan
txiroen bei ornen,

(1) Kolore.

bi-iru buru edonork
bear lituke etxen:
ona lekarkioke,
irabazi lerdan,

Auntzarentzat eder da
jan-bazka zernaiko,
abe (2), orri, ta ota,
sasi-kimu trinko...
Zai-zukua neguan
ederki da torko;
garbi ez danik, baiña,
ez dizu irentsiko.

Emakor, sendo duzu
auntza sarobean,
esne osasuntsu du
errape leunean.
Ume, gazte naiz zartxo
gaixorik etxean?
Auntz-esnea bai duzu
onenik arean.

Ekarle da osorik:
aumeak erditzen,
urte-buruz lauraiño
sarri ditu izaten.
Ez du lan aundirikan,
ez miñik ematen,
esne ta gazta berriz
dirua jasotzen.

Auntzak nekez izan oi
dizu gaitzepelik,
aren esnea egiz

(2) Zutoin,

artu zuk gordiñik.
Gazta koipetsu dator
—ez izan zalantzik-
auntz eta ardien gurin
askodun esnetik.

Begoz, bada, gurean
bi auntz bizardunok,
birako lar-sasiak
jan oi dituztenok.
Noizka auntz aragia
jango etxeuok,
jai-igandez obeki
izan nai dugunok.

URA

*Ura ez dugu bear bezela iñoiz goralduko. Munduarentzat
bai mesedegarril eta baserrian... Mendi-goitik aitz-arte ta
sakan beera iskanbiltsu datorkigu elur ta euri zaparrada os-
udaldian, ordea, zurmurtsu ta odoldi azpitik nolako
goxotasunez doan ibarrerantza. Guk eta abereak edateko bear
dugu, eta loi dagona garbitzeko.*

Doiñu: Xenpelar-en «Andre txarren bentajak.,,».

Nora-ezean euki bear da
ura baserri ondoan,
urik ezikan ez dakit nola
bizi daiteken auzoan.
Egarrria urak itotzen digu
naiz etxean naiz basoan;
arpegi, esku, zapi ta dana
urak zuritzen osoan.

Urak berdintzen baitere dizkit
kortako ardi, bei, idiak;
soroko gari, arto ta indabak,
zelaiko belar, aziak,
guk ugariko daukagun urak
arnasten ditu guztiak.
Orretan ditu Jaunak merezi
denon esker on biziak.

Naiz izotz gogor, arri bezela,
naiz bigun iturri antzera,
naiz lurrinduta, zabal ta urdin,
goi-laiñoen egoera,
beti zaigu bai onuratsua
uraren keiñu gupera:
goiaren ixur betorkigu, ba,
ogitsu gure etxera.

Egoitz osteko sakon-arruan
ots dagi goitik ur-latsak,
lenago sarri ara zuzendu
bear genitun urratsak;
edo-ta euri zaneke urak,
itoiñetako ur-utsak
gozatzen zitun —tanga tangaka-
gure zintzur aski latzak.

Orain ordea ez dugu zertan
arru barneraíño joan:
ur ederra gaur nai beste dugu
geure eskaratz baranoan;
goiko aitz-azpi apakintsuan
ur txit gardena zegoan:
lanaren Janez azkenik gendun
etxeratu oparoan.

Aitz-ura duzu, azpirik dator,
uda ta negu otz xamar;
kare artetik irazi arren,
geiegirik ez, ezta kar;
on-ederra da idi-beintzat
etxe aurrean pirri-par,
ta suetean, agortu gabe,
alaiturik gure batzar.

Ur, ur gardena! , mendiko ura!
guk biziki opatua!
Iritxi zaitez zurmur goxozko
udaro izan naiz negua.
Txori malatsak, esker aundiko,
deskeintzu goizez kantua;
nik ere berdin opatzen dizut
biotzetiko gar-sua.

GOIZEKO IZARRA

Noiz ez ote zeru pean izarra eder? Zeru izarratua daukate ertilariak eder-edertzat, Nik badut baserrian ori ikuskatzeko era bikaiña! Goizez, orraitio, lanera irtetzerakoan ez al dut oraindik zoragarriago ortzi urdiñean dizdizka dudan izar bakarra?

Doiñu: «Gizon gazteak ezkontzeko,,».

Gora dut zeruan izarra
nik egea uztean,
egun urratzetik igeska
itzala doanean;
sarri-sarri dut txeraz agurtzen
etxetik irtetzean.

Naitaez bear du gizonak
ark emaniko poza,
egun-nekeak goibel jartzen
dionean biotza:
udaberriz naiz udagoienez
laztan dut bere erlantza.

Euzkiari dabil jarraika,
gaur eskoi, biar ezker,
lore inguruan tximilota
dabilllen bezain laster,
Bekit etenge nere arloan
lanaren sari eder.

Hiun aurrean leen argi dut,
iñoiz musu betia,
iñoiz laurden erakusten du,
baita iñoiz erdia;
oso biribil naiz erdikiña
beti dut nik maitia,

Ik ere, izar, baduk samiñik;
otza ornen aiz oso,
ta argi-izpirikan ez duk
neroni emateko;
illargiaren edu aiz nunbait,
gure lurraren urko.

Baiña eguzkitik jasoa
bialtzen diguk aurki,
dukan ortatik errukior
guri emanaz noski;
orla ongille aiz, biotz-bera,
gutzat egiz soroski.

Izar! , igan bizirik ote?
Belarra ornen duk or.
Dena delarik, neretzat aiz
goiz ta arrasti zorakor!
Ik jarrai, Otoï, zeru orretan
poz-emaille dardarkor!

TXERTAKETAK

Sarri esan bezela. udazkena ez da aro txarra zugatz-landare berriak jartzeko, edo-ta soro-inuiño ta landa bazterretan daudenak iñausi, garbitu ta kare-esnez igurtzi eder bat emateko, Landarak beren izerdia date, lurrak damakion janaria sustraitik gora darama izerdi onek. Landarak aziz eta mentuz ugaritzen ditugu: landareak lurrari kentzen dio bear duen janaria; mentuak, ordea, landareari.

Doiñu: «Baratzeko pikuak...n.

Etxe baranoa dut zugaitzez joria,
sagar, okaran, orisko, mizpil, madaria;
urte barruan ditut arretatsu zaintzen,
pude, makets ti aiotza noznai erabiltzen.

Zugaitzak barnerantza iru zati dauzka,
gaiñ-azal, barne-egur eta biotz-una.
Azalpe zear doa landare izerdia,
gora ta beera iñoiztxo alerto gabia.

Azalak ere bere zatiak dizkizu,
hein edo beiñik oartu ba duzu;
azal-gaiña, mamia eta azalpea;
gaia duzu geienez orlegi ta mea.

Udan izerdiz zaio azalpea asetzen,
erdia berriz mami duzu izendatzen.
Txertatzekoan auek badute garrantzi,
bildu hear dira-ta bi izerdi-toki.

Lurrak susterra dizu osoan inclartzen,
landarak du, ordea, txertoa azkartzen.
Jakia dio kentzen lurrari landarak,
eta landareari orobat txertoak.

Nik urtetik urte dut sailtxo bat eztitzen,
orela ditut ainitz igale-abe ugaltzen.
Txertaketa dut saio txito atsegiña,
urtarrillez nik pozez egin oi dudana.

Ortako, zugaitzari gaiña diot Lenen
aizto makur bereziz kontuz ebakitzen,
eta ziri batekin printzatu ondoren,
urteko adartsua doit bertan jartzen.

Mentu epaiak beukoz bí naiz iru begi,
baiña zaintzeko, arren, izan leia bizi;
begiok aziz ez dute ona eguzkia,
ez otza, ezta aize zakar biurria.

Txerta-lan osatua txibista aurretik,
elkar diran zatiak ondo begiturik,
erreskadan daudenez bear dut ikusi:
emen ere ba dabilte ileba, larri-aldi.

Eztitutako alde guztia dut lotzen,
xaboi t'errtxiFiazko orea eratzen,
lokatz-ore orrekin goi ta bee azkenik
bira diot igurtzen ezin obekirik.

Azalean begiak ikus adarretan,
aziz dituzu lore naiz adar berritan;
begiok azalakin kendu ondorean,
landare azal barne jarri txertatzean.

Urbilduz ere ditut landarak ezritzen,
biltzeko zillai gaiña bildu-tokian ken;
bi adarrok elkartu ta lotutakoan
«urbilduz» ibil zera txertatze aroan.

Txilibiturik egin al duzu agiaz?
Ken gaiña mentuari ta ipiñi arretaz
landare biziari azal-odi auta,
orixe duzu azal-odiz txertaketa.

Ontaz gaiñera, ugal genitzake osoz
aziz, olaziz eta orobat ukendoz.
Azi aukeratua soroan da ereiten,
lenen duzu ernemin, gero gora jotzen.

Moztu landareari adar bat maketsez,
beronen alde bata estal eizu lurrez:
laster zaizu piztu ta landare biurtu,
baiña beukoz hi begi, lurrean naiz goitsu.

Landara adarra jatxi ezazu lurrera,
erdi bata estali lurrez biotz-bera;
bestea taket bati lotu polikiro,
ta au epe labur zaizu landare egingo.

Urte barruan legez olako abeak
azpiko ezoz ditu sustraiño beteak.
Epai, ta naien duzun lekuan landatu.
Ditudan txertakerak auetxek dituzu.

PINUA

Lenago artan aritza, pagoa, lizarra, urkia, altza, ezkia ta olakoak ziran gere mendien apaingarri; gaztaiñeak ere ba zekarren jateko aski, negurako batez ere. Baiña dala gizaldi bat bezela, gaitza agertu zitzaien, gaitz makurra, ta Bizkaia -n ta Gipuzkoa-n bereziki, ía osorik galdu zitzaizgikun. Gizonak e7e, beste aldetik, —asegaitza izan— aizkoraz eten gabe suntsitu zizkigun milloika. Eta berririk landatu gabe... Piñua etorri zan gero, Bizkaia-n berariz. «Urre berdea» deritzaigu oneri.

Doirne K. Enbeita-ren «Mendiko alaitasuna...».

Zugaitza beti, edozein dala,
osasungarria zaigu,
ikatz airea kalte zaiguna
ordegai (1) biurtzen digu;
piñu ugari etxetik urbil
landatzen baldin ba duzu,
ez izan, otoi, zalantz izpirik
biriki gaitzik eztuzu.

Gora dezadan Lekaitio-ko
Yartza-ko Adan jaun ona,
gure mendiak piñuz apaindu
zizkigun zaldun gizona,
nik ere umetan, oso errime,
ezagun izan nuena.
Txalo areni zarta ozentsu,
alaber ere esker-ona.

(1) Oxigenu.

Sarri esan da piñua motza
dugula, arrotz-tantaia;
litekena da, baiña ala ere,
aitor dezagun egia:
gure ingurua zugaitz gaberik
ala zugzaitez jantzia,
—illerri ala toki alaikor-
ote bizitzeko obia?

Itxusi duzu mendia billoiz
tontor, malda ezer gabe;
tengo zugaitzak, aritz, gaztaiña,
pago mordoska ta beste,
gaitzak zizkigun eraman zalui (2)
mendiai ekarriz kalte,
bazterrak utziz larru ta elkor
ezeren erruki gabe.

Metro erdi ez zugaitzik gabe
nere aitak oi zun esan,
larre-sasirik ez dugu, orde,
bear itsuki iñondikan;
dela gaztaiña, naiz dela pago,
naiz piñu zernai motatan,
guztiak eurrez dakarzkigute
euri, bero, poz aukeran.

Gure basoko aritzak ere
gaitzez ondatu zirean,
beste askotxo amil zituzten
aizkoraz jorik lurrean.
Eta bestorduz aberats aski
zitzaigun euskal larrean
axola gabe indartu zan bai
sasi-otea narean.

(2) Bizkor.

Nere aitak ez zuen orrela
basoak larri, tristeki,
iñolaz ere ikusi gura
ta piñua zun ipiñi;
esanak esan, gure mendiak
gaur dute onik nasaiki,
irabazia eman digute
zur ta egurrez ederki.

Ez esan beraz neri gezurrik,
piñuak ez dira motzak,
asko dituzu oso apaiñak,
goraka beren kukutzak;
azkar eta izai, ítxas-piñuak,
larizio ta alertzak,
saillean guri zero-miñazten
dizkigute, bai, biotzak.

Nere piñuak aize babesa
daukate, ta lur gizena;
oraindio ez dute gaixorik,
insignisa dut onena,
ardura aundi gabe, igartzeka,
gorantz egiten duena.
Besteak beste, auxe zait neri
guztitarik betorrena (3).

M·Unan mordo ederrak ditut
nerea dudan lurrean,
azpi-adarrak moztu nizkien
bost urteko ziranean;
orain dauzkat sail ikusgarriak,
denak taju bikaiñean:
poza dakartet, barneko poza,
igandez begiratzean.

(3) Ugariena.

«Urre berdea» esaten die
mendian dugun lerrari,
orrelaxe da izanik ere
tantai sendoak ugari:
egur ta zurez ogei urtetan
poztutzen du nekazari,
diruz ederki lagundurikan
baserriko etxeari.

Egia diot: etxeko lanaz
ongi dator ler-txanpona,
neretzat beintzat gezurtia da
aintzin-gibelka diona.
Pagoak eder, aritzak obe,
gure lurren jariona,
baiña jorian piñuak dakar
gure ziskura gauz ona.

AMONA IL ZAIGU

*fajo geranok iltzea zor dugu. Sandia, bear bada, bestea
baiño geiago biziko da; ala ere, guztiok mundu au laga ta
besterako bidea artu bear; ez dago besterik. Gure amona,
nere ama, larogetaz urtetan gurekin, nere aurrekoen egoitz
onetan bizi izana, alzo goizez il zitzaigun. Eta gaur lurra
emon diogu. Anima tez gorputz bego atsedean betean.*

Doiñu: «Argi-azkorrian jinik...».

Begi-bizi, malgua zan
gure amonatxoa,
eztatiko parra goxotan
zeukan beti aoa;

ez nuen nik iñoiz ere
 sudur-xustu ikusten,
aren itzalak berriz
 alaiz ginduen josten.

Urtetsu zalarik ere
 zerbaiteri ekion,
ta nik bekaitzez, egia!,
 begiratu oi nion.
Gure endaren basalore,
 euskaldun amandrea!
zuk utzi bizi-zerrendan
 ba dugu ikasbidea!

Urril-lenez ii zitzaigun,
 etxe alboko ostoak
ori jar-tean; zartadan
 bota zun erioak.
Begi-keiñuz zigun «agur»
 ozt-oztan denoi esan;
artez zitzaizkigun jarri
 bi begiak malkotan.

Beresiko lorak zimel
 dakuskit arrezkero.
txoriak ez dabilzkigu
 len lez alai unero;
odei beltzez da estali
 zeru azpiko izarra,
izadi denak du eder
 aren itzal-neoarra.

Goizean dugu eraman
 —malkoak jo begira!—,
bai, ixi], triste lagundu
 diogu illen errira...

An utzi dugu otz, zurbil,
beretarren artean,
berpizteko itxaroz noski
azken-tanga unean.

Ziurra cia eriotza
ludira danarentzat;
soma jaio ta it egiten,
orixe da legetzat.
Zu, amona maite ori,
etzera inoiz geiago
ezpan-goxo ta bizkorki
gurean ibilliko.

BaMa, soñez jausi arren,
ba duzu zerbait ilgaitz:
duzun zori orri buruz
oso zait mintzogaitz;
ezpíritu duzu illezkor,
eriok alda zaitu
gogoen atsen-lekura,
an argia dukezu.

Zeure duzu onezkero
betikoz eziña:
eriotzak eman dizu
ezilkortazun eiña.
Ez malkorik, ha: biziei
dagokie negarra,
oindio ilkor diranen
min-zitada lakarra.

Bemaizu, ba, Goiko Jaunak
argia, pake auta;
zeuzkan gurari guztiak
bete ditzala baita.

Zabiltz, aurrerantzean.
—irriparra aoan-
ipui zarren kontaria
ortxe Jainko altzoan.

Zure oroitza oztia
bego emen gurean,
zure itzala bekigu
oantzu zauri-miñean.
Ementxe gelditzen zaizu
zizaillu urteduna,
ipui elezarrik asko
alai entzun zituna.

Bekigu arnas-emaille
zure irripar goxua,
ta lanerako bultz-gaillu
duzun izpiritua.
Jauna: Zuk eman, Zuk kendu;
egiz zaitut goستن.
Zure begien aurrean
gara denok makurtzen.

NEGUA

«Emen dogu, etorri yaku,
etxeraño sartu da Negu baltza,
Or debí:, bere praika zar
eta bizar aundiakaz.
Ate-leionk itxi arren,
alperrik da. Iñoren baimen
barik, eta edozein zulozik,
barruraino eltzen da. lila
batzuetan beroni ostatua nai ta ez
emon bearko.
Mendi-gaietatik edur zuria,
ipar-aldetik aize otza,
egun laburrak eta gau luze-luxeak;
eguzkiak zelako ar41, ¼ia dakarren
ikusteko be,
ez dausku sarritan eperik emoten».

NERE BASERRI

Goiko mendian
nere baserri;
bere izena «Gainzuri».
Nere jaiotz-lekua,
kabi zar, eztitsua.
Biotz barruko
lore maitea
nere guraso
zarren etxea!

Nere guraso
kutun, laztanak,
egizko euskaldunak,
beti zintzo lanean,
ongi bizitu
ziran pakean.

Negu txarra zanean,
eteko sukaldean,
an giñan beti
ipui kontari,

Hita ere gure euskal
kanta zarrak kantari.

Danak il ziran,..
gaxo-maiteak...
Kristau berdingabeak!
Ta eskerrak beudeki,
ikasi nuen ongi,
goigoratzen gartsuki,
nere baserri
lilluragarri,
gaur, lan egiñaz zintzo,
emen ongi bizi naiz,
paketsu eta alaiki,

Nere asaben
basetxe zarra,
betikoz nik emango
dizut bizitzeko zuk
bear & zun indarra,
izan zaitezen
sendo ta azkarra.

Zintzo ekin bear dut,
gogo onez, zuregatik,
neretzar zeralako
AMA on, zoragarri!

Basoko lurrin
gozoaz nere
barrena ongi ase,
beko kaleko
kutsu txarretik iges...
daere
asmo bakarra.

Bestela uste gabeen...
irentsiko dituzte
iguingarrizko arrak,
gureak diran
baso, sagasti,
mendi ta ibarrak !

Ariztieta

NI BASERRIAN

*Gora ta beera dabiltza zeruan, itxuraz beintzat, izarrak.
Beren zoria duzu or nunbait, eta ez da arritzekoa. Gisa or-
tako omen dugu gaur baserria: bestorduz, lau bat mende
dirala, goi-erpiñera igo zuen arren, orain aldatz-beera da-
torkigu xixtu bizi samarrean. Jendeak ibarra nai du, mendia
lagarik. Baserria dugu, ala ere, euskaldunaren egiazko jatorria.*

Doiñu: K. Enbeita-en «Txomin eta Matxalen,...».

Aintza du irriki noiznai gizonak
ez du nai otsein izenik:
neri naikotan esan didate
otsein naizela lurretik.
Uriak ote du ala lurrak
ematen poz aundigorik?
Au jakin-miñez zauritua naiz
aspaldi ontan errotik.

Atzo futbola ikus duguño
izan nun Bilbon zoria:
ostikoz bizkor leia zirala,
an bai oi, garraxia!
Ibil-bearra kalean ere,
ezin egona bizia!
Gure txokoan, guztiz bestera,
dena dugu ixil ezta.

Joku ostean saka ta bultza
 ibilli nintzan kalean.
Kotxe ta jende, zer abarrotsa!
 beti arrisku artean.
Nik ez dazaut, nola arraie!
 olako iskanbil asean
egunik egun, zoratu gabe
 iñor bizi litekean.

Gau duzu. Giro otz. Ezarian naiz
 ibai ondora iritxi.
Zubia dut gaiñ; argi ontziak,
 dena daukate txit zuri;
Bilbo bai aundi! Gizarte leiak
 zoroen kezka dirudi;
oiñen urratsak itzal arrear
 dardaraz naute ipiñi,

Ixillez luze, irel-suzko
 urgain zaudeten ontziak!
Zuok nai neri barne atxeki
 orratz aundi ikaratiak!
Itzala ta argia, aitu-eziñak,
 uztartu ditu zoriak,
teknika zuurki molde-aziaz
 gizonen jakituriak.

Dirdir dagite millaka margoz
 kale zokoak zearo;
gorri ta berde, ori ta zuri,
 ñirñir daukat leku oro;
gaurkoz bederen argi-margotan
 asetua naiz osoro,
baiña ez aitor urian bizi
 ditekellarik gozoro.

Senak eskatzen dion guztia
duela sendo eskuan,
gizasemeak ba al daki ondo
zer daramagun buruan?
Gaurko egunez usterik ote
bere gora-nai zoruan?
Ezbear punpak ezertxo ere ez
erakusten zartakuan?

Ni ere etxean, baserritarra,
neretik beti neurritsu,
kopet-izerdiz eskuraturik
ogi-zerrenda gogotsu,
obeki nabil, ez, otoi, uka! ;
gorputza zimel, indartsu,
adimena zail, argiz ornia,
errime ta osasuntsu.

Ez, nadin makur —zoro nintzake-
oker-ontzia denari,
naiz-ta tai gabe, giro azterka,
lilluraz jardun kantari.
Doazte uin zakar, ekaitz aseak,
doazte urrun abeslari:
bebiltza ortik beetarrak zoro,
turuta joaz ari ta ari.

Uriaz guztiz bes telakoa
dut nik nere baserria;
gizasemea ez dagi sosak,
lanak dakar sos joria.
Osa dezagun etorkizuna,
zuurki dugula begia.
Pozkida bekit bakar-zekoa
ene lanaren saria.

OIANA LERDEN..

Odio, bei naiz eta soro bat bezain premiazkoa dugu baserrian, etxetik ez urruti, anitz zugaitzez beteriko basarte edo oian bat. Zer askotarako bear dugu egurra. Piñu abarra ez da txarra, baiña gaiñetiko tantai gailliak obe dituzu bai labako sua egiteko eta bai txerri, oillo, bigantxa ta olakoentzat anabaka ta azalea prestatzeko.

Doiñu: «Urrundik ikusten

Etxetik urbil xamar maite dut basoa,
tantai ta egur txeaz beterik osoa.
Ainbeste bitxi eder dagidan Jainkoa
onetsi dezadan nik, eskerrez kolkoa.

Oi, ene baso xarmant, ene lantegial
Maizetan dut egiten igana bidia!
Mendian zut izaki eguzki gezia,
iregan duk otzana beratzen izpia.

Adar oritan guren dauzkat gaur aritzak:
urki, pago ta lizar, nolako orritzak!
Izaiak auen pare dituzu mirritzak;
zuok goraiatzeko uts dagite itzak.

Legorpea beterik adarrez metaka,
negurako dakartzit narras, kirrink oska.
Enbor jausi, enbor zut, emen ni goraka
ire itzala, adin luze, bi eskuz txaloka.

Auntzak eta beiak or dute janaria,
nekatutakoan nik abaro gorja;
oillagor ta zozotan dator eiztaria:
ire etsaia bai ziztrin, ezin siñetsia!

Guztikoak dituzu zuamu ondota:
erkin, txapar, gerri-motz, mutur-luze diran
burbuz mordoa; bosteun urteko tantaitan
ez gutxi; denak geure ditugu, egitan!

Gure asaba zarrak sartu ta landuak,
euskal enda zarraren lekuko zinduak,
ta euskaldun biotzak aise ezin aitzuak.
Aritz, pago, agiñak! , ar ene txaluak!

Eder dakionari buruz arritua,
begira naukazute oroz txoratua!
Zuetarikoren bat ikusiz txautua,
samiñez sentitzen dut biotza lertua.

I aiz, oian berdinge!, aintziña batetik
euskaldun erriaren jantzigai onenik;
ik dituk ikusiak burrukak itzalik,
ez zutenak gurean bat *ere* zentzunik.

Aspaditik dantzugu aizkora motzaren
maiz berriztatuaren durundua ozen.
Ire anaiak eurrez dituzte suntsiten,
eta piñu lerroak, ordež, zutik jartzen.

Nik geiago maite aut, oian txit maitea,
ez aut nik eratxiko, oroitzaz betea;
ire sabel-leizatik, au ezti-unea! ,
lenaren oiartzuna datorkit me-mea.

Oian lerden! , ezerik iraun zak ik beti!
Triste ta zarpilletan ez aut nai ikusi.
Bai lapar ta sasiz gaiñ, zornea dardarti,
aizeakin noizgura dantzatzuz ijuti.

Ez beitez ixil-azi txoriak kantari,
iri emanik poza ekiñaz txintari;
auzo doan erreka, goitik zillar-ari,
bemaizu ere poza barne soiñulari.

Elurrak ere ez beitzu neguz auts adarrik,
ez eta oker-azi kukutza gaiñerik;
udaberriz txoriak beukate lekurik
beuren kabi berriak jartzeko goxorik.

Baita neretzat ere, oi baso maitea!
zaike tez aldioro kabitxo asea,
poza jarioz beti, zurmur emalea,
zertu dezadan bertan ene sail betea.

NEGUA.

*Udazkena eder zaigu? Bai, ta oso alan ere, neratako. Egur-
raldi epel gozoa geienik, aize zakarrak ere noizik bein bere
agerraldia egin oi digan arren; zugaitzak ostoz laruz zarakor
dauzkagu. Soroetako uztak bilduak ditugu, baita jan-igaliak
ere. Garo ta ota ta belar, beintzat azpigarritako ainbat bur-
bada etxeratu ditugu. Udazkenak, baiña, badu bere alderdi
tristea. Zer dala-ta? Ondoren negu beltzak «eup» egiten di-
gulako, Agure zar buru-soilla dugu, soiñeko trakets ez etxe
barruraino sartu naiez ibiltzen zaiguna.*

Deárlu: Xenpelar-en «Neska gazte bati...».

Larru soillean murriztik dago
otz eta kixkur negua,
zugaitz tantaia ez dute soiñik,
guztia dager oildua,

Eguzki aita ostoa artetik
gaur datorkigu auldua.
Gau illuna ere —eriotz itzal—
lar daukagu luzatua,

* * *

Egiñen txarrak izan oi ditu
negu txumil arlotiak:
puzka ta puzka arkordin biziz
jazten dizkigu eriak (1),
eta sarritan ozpel ez obez
txit gorritzen belarriak,
baita noizik-bein surraren puntan
biribiltzen dindirriak.

Bizia lotan, ala illik dago?
Ez da inon bizi zantzurik...
Ostoa artean ez da entzuten
txorien txorro-txiorik;
gure astoa ixillak datza,
zaldiak ez dago irrintzirik;
udan bezela orain ez dago
artzain mutillak santzorik.

Baserritarrok etsaia dugu
negu otzaren zartako:
inoniz jaikika sartu oi digu
udaberrirantz ostiko,
ta artoak makur, gariak gorri
dizkigu laster jarriko.
Ardatz bakoitza bere egurrean
dabil guretzat obeto.

(1) Atzamar.

Errukarria udagoienez
izanik lei-ardurea,
mandioetan bildu ezpada
negu guztiko alea.
Negu etsaiak, maltzur, askoren
lepotik dagi parrea,
hetosko goibel eta praka zar
iñaurturik (2) otz luzca.

Urrikal ditut negu sasoia
udan lasaixe ízanentzat...
Lurra landuaz bizi garanok
ar dezagun au legetzat:
jan hear dugun ogi-sorburu
lana izanikan guretzat,
txiñurri antzo bera dugula
akulu baita saritzat.

Bizi nai dugu! Iñolaz ere,
eriotza da negua!
Biziak eta eriotzeak
gerra dahilte estua...
Guk ere bada ez dezagun, ez,
kolkoan sartu eskua:
lanari sendo guk jardunikan
ager daitela kukua,

Naiz-ta ifarra firi-firika
setati eta ziztriña,
etxe barruan —nere munduan
beti dut zeri ekiña;
bei, txerri ta ardi, baita besteak,
ausnarra dute berdiña:
azpia iñoiz ez bezate euki
pekorotz-txixez zikiña.

(2) Zabaldú

Nere andreak oilloak dizkit
arreta biziz jagoten,
janari bero, sukalde-zabor,
arto-alekin nastutzen.
Iñoiz ardoa nastu diela
ixillean naiz oartzen,
orla bai dute arraultz geiago
negu aldian erruntzen.

Aldian badut aldiko lana,
ez nadin iñoiz alperra.
Aletegiak beteak ditut,
bañia dute ikus bearra;
noizik noizera ustelik bada
begitu txoko bazterra:
auzokoa be ustela denak
usteldu oi du lasterra.

Udazkenean nuen ekarri
egur lodia etxera,
arte, aitz eta pago mukurra
narrastu nun aterpera;
orain, ordea, asti unetan
aizkoraz zeetzen dut bera,
ta negu luzez ere etzait palta
supazter egur-aukera.

Belar-tokiak oraintxe ditut
satsitu alik ondoen,
euri-elurrez satsaren muiña
arras zaie barneratzen;
txori simaurra ere bostetan
gaiñean diet zabaltzen.
Nolako zaintza alaxe digu
lurrak frutua ematen.

Urtarrilla da garai ederra
goitar illargi zangarrak
ilbera dula bere ibillian
madarí eta sagarrak,
aiotzez moztu ta garbitzeko
maatsaren aien alperrak:
kare-esnea erabiltzen da
zuri jartzeko adarrak.

Landa-esiak iñausi ditut
neurri berdiñez poliki,
jausi zaizkidan orma arriak
atundu baita ximenki,
ta bide-ertzeko erretan urak
botazi ditut artezki.
Etxe bazterrak txairo eukitzen
langille onak badaki.

Ortan ez nuke zabar izan nai,
bizkor ta erne baizikan,
negu naiz uda nere etxaldea
eukirik beti aukeran.
Kanta dezala, otzetik iges,
lertxun (3) saldoak goietan:
ni eten gabe arítuko naiz
nere neguko lanetan.

(3) Kurlu.

ARGI ZAKURRA

Gizaldi luzeetan dabil gizona izadiak oindio ere ezkutuan dauzkan ainbat ixil eta fenomenu azalerazi nairikan. Goi eta be, oietakoz inguruturik gaude: abere, landare, ur ta lur, ortzian, oinpean,, Eguratseko agerkariak, tximist, oiñaztu ta abar, baserrian bizi garanok obeki ezagutzen ditugunik, ezin dezake iñortxok ere ukatu.

Doiñu: 5/5, 5/3.

Bart illuntzean Jone emaztea
eldu zitzaidan lasturik;
ortuan zala, etxerakoan,
argia zuen atzetik.

Garraxiz zion: «Ona etorritz,
sugar bizia saltoka
izan dut gibel, eta biotza
jarri dit bira-biraka».

Nik azkar nion egia azaldu,
beretzat aitu eziña;
neroni ere bein eta berriz
gertatua zait berdiña.

Anitz eratan eme oi zaigu
erretzen ez dun argia.
gau-itzaletan gabiltzanean
izutzen gaitun zuzia.

Iltegi, ur loi, potzu, istinga,
naiz arrain, badago usteltzen,
lurriña gorantz darielarik
gauetz oi dira egoten.

Baserrían maiz oiñetakoak
—abarka ala oski zauli-
azpin dugun zikin artean
errez oi ditugu íraulí.

Sats naiz ustelez oiñetakoak
euki ezkeru loiturik,
ta lur gaiñean oiñak ipiñi,
sugarra duzu ondotik.

Orrek euskeraz badu izena:
ustel lurriña erretzen
sugarrez baldin iñoiz ba zaizu,
argi zakurra da deitzen.

Ez du berotzen, ezta erretzen,
baiña ederki bildurtzen.
Nere andrea orrek jarri zun
biotza bira-biratzten.

SUAREN IGURTZIA

*Lanari ekin bear zaio baserrian; baiña izan oi dira asti
une ederrak ere load ta atsedenari emateko. Baita neguan,
sendiko guztiok elkar supazter goxoko giroari berea
emanaz, kontu-kontari ordu lillurakorrak igarotzeko ere.
Guk, senar-emazteok, geure amona atsegintsua ta umeak bi-
ran ditugula, orrela egin oi dugu sarritan.*

«Maritxu, nora zoaz,..».

Ume ta gurasoak emen bildu gara,
otz-erpatik igeska gauden naierara.
Naro gauden ementxe otzetik urruti,
ta bebilkigu sua txinpartaka jori.

Aurrez dugu laratza; su-galda, azpian,
mingain gorri doala gora lei bizian.
Suak urtuko digu otzaren ezpata,
ortarako langaillu egokia baita.

Gora ta bera dabil suaren urrea,
so gaudenoi eztizko biurtuz barnea.
Erara bai gaudela negu arratsaldez,
aldi-miesa eoz mingaiñaren otsez.

Ederra dugu sua, izaki bikaiña.
Ba ote garbitzeko ezer berau aiña?
Begira gagozkio ametsez josiak,
gogoetaz beterik suzko igurtziak.

Begira! , gora doa guztizko dantzari,
igurtz goxo egiñik mokor sabelari.
Aziz nai du miazka goi daukan laratza,
ke-adarñoa ere irrikaz gorantza.

Laratz azpian zaigu miztotan zatitzen,
elkarri diotela laztana eskeintzen.
Joria duzu ziñez suaren musua:
orrela bear luke gizonak eskua.

Txingar gori bizkorra, laratzaren azpi...
Oi, giza bizitzaren bai litzake irudi!
Millaka ego ditu suak dantzalari...
Mezurik ote dio gaurko neskatxari?

Baruca dit gogaitan emeki arrotzen,
azalez naula berdin beroz gorrizktzen.
Gure amonak ere diardu kontari,
beti legez ekiñik arrats-ipuiari.

Gora dezagun izkor suaren pizkorra,
beronen iñolazko izan aldakorra.
Auxe bekigu, arren! , barnean bizia,
iñoiz peitu gaberik arrats igurtzia.

EGIAK JALKITZEN

Zorrotza dugu euskalduna. Ta, zorionez, baserritarra ez da ortan azkenena. Gure esanak, bertsoak, gunera dijoaztenak dirala aitortu oi dute bala-bala. Beetarrak orrela mintzo diranean, zerbaitegatik izango da. Egia, ez ole? Onez gainera, egunean esakun bat edo, lan tartean ausnartzeko, izatea, egoki ere egoki zaigu.

Ez dut alperra izan nai
ezta jokalari:
auek bai abe oker
urbil etxeari!

Zerk ote daramazki
gizonen bizitzak
Udako ekaitz-jasak,
neguko elurtzak.

Ez zuk neurtu gizona
gain daramanetik
gogo-biotzez ez dan
oartuta baizik.

Iñortxoren bekaitzik
ez dut biotzean:
jαιο, ii denok dagigu
era berdiñean.

Azalari bakarrik
ez zuk begiratu:
ots aundiko dunbalak
aizea du barru.

Baserritar kalezale,
etxearen ondatzale:
egia biribilla,
nor gezur emale?

Lur-langille, aiskide,
ur duzu gezurra,
ta zabilkez arretaz
izanikan zurra.

Neguko eguzkia
bezain kaltekorra
uni ta kalekoen
solas labankorra.

Elkarraz ezin bizi
gaua ta eguna,
ezta ere gorroto
eta maitasuna,

Iruzurra zirkinka
umeen biotzean...
Erensugeak jaio
filien artean?

BEI BAT IL ZAIT

*Tamalgarri zaigula ere, datorkigunari arpegia eman bear:
gaur zortzi bei bat el zitzaidan, nere «Apal» esne emaillea.
Galera utsa baserri baterako, olako bei gabe itzetik ortzera
gelditu bearra.*

Doiñu: Enbeita-ren «Fzaro ugarte,,,.».

Lazgarri aiz, erio! , lazgarri ta zakar!
Bizitz-aria dakik xeakutzen azkar.
Bei bat nuen *Apala*, langille, esnetsu,
eta lengoan zidan erioak lapurtu.

Bi begi zeuzkan eder, ORO ikus-naita,
apala nerizkion otzana zan eta;
bizkar luze aragi guriz ornitua,
errapea luzanga esnez zanpatua.

Ez, etzuen akatsik nere bei apalak,
kortan naiz zelaian soin-kaizu zabalak;
eta beste egunez — nolatan ez dakit
erio maltzurak, arrapatua dit.

Tantai agitz ederra laster zun itzuli,
begi aurrean zidan kolpeka irauli:
sukar aunditan zion gorputza ipiñi,
ezur-muiñetaraiño sartu-aziz otza,

Begi, mutur, ezpaiñak zitzaizkon gorritu,
bizkar-gaiñ ta iztarretan aundituak soildu:
gorotza gero egin zuen odultsua,
ixuria zuen bai bazi sarritua.

Albaiterua deitu nuen ber-bertatik,
sendagaia genion ar-azi gogotik;
egiazko arduraz gintzakion lagun,
baiña ORO alperrik, laster ii zitzaigun.

Ezin nuen siñetsi! Baiña egia zan:
«Apala», nere beia, bizi gabe zetzan.
Lazgarri aiz, erio!, lazgarri ta zakar!
Bizitz-aria **dala** xeakutzen azkar.

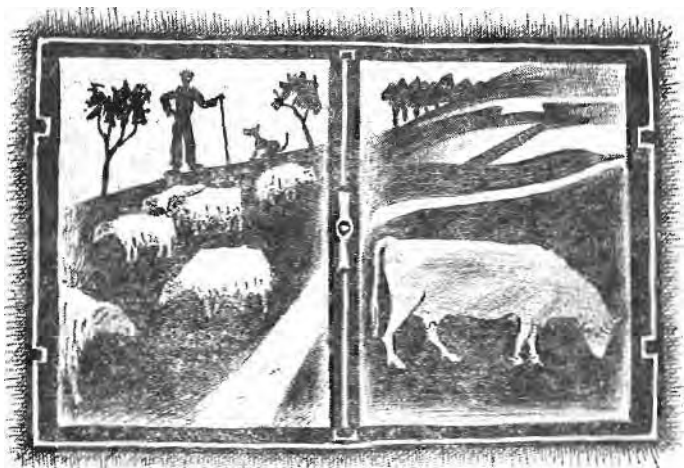
Nere beiari zion erio ezarri
garmu-sukarrezko gaitz OSO bildurgarri,
eta nere tantaia zortzi bat orduan
zerraldo, eroria zeukan ukulluan.

Usteltzen jar zitzaigun itzetik ortzera,
eta lasterxe genun eraman lurpera:
gaitz kutsukorra baita, toki karetsuan
gure Apala errerik ipiñi genduan.

Nola sar ote zion eriook gaitz ori?
Mendian? Ukulluan? Ez dakit ziurki.
Egun oro egin dut korta garbiketa,
goi-erpiñean izan dute iñoiz larreta.

Gaur ezkeron nabillan ardura berotan,
korta ta mendiak obeki gogotan.
Aska, orma ta azpi ditut kareztuko,
epai-urratudunak bereix nik jarriko.

Lazgarri aiz, erio! , lazgarri ta zakar!
Bizitz-aria dakik xeakutzen aakar:
gure bei ona datza lurrari emana.
Oroia maiz etxean joaten igana!

Z1R1KALD1A

Esana dut: gaur, zorigaiztoz, baserriaren aurkako aizeak txistu dagigu. Ez giaxitan, oba ez! , tentaldiak ere gain izaten...

Doñu: «Elurra tellatuan...».

Zertan abil, anaia,
itz leunak urtutzen?,
tentatzaille bezela
belarrira igortzen?
«Zelai miñak uxatu
—diostak tentelki-
bizi nai baldin baduk
munduan alaiki.

Sarats zimelen bidez
nintzoan aspertu,
orain nauk bapo aski
urian bizitu.
Gurdiaren kirrinka
ez nai diat entzun;
unian ditut orain
arrai milla lagun.

Aspergarri zait orain
sueteko sua
ta maiatz astean
sagarren kimua.
Emen bean nabil ni
egiñik gustua,
nai beste jolas, jan ta
edanik ardua.

Ez dit baserri lanak
ezertxo esaten,
ezta ifarrak ere
biotza eztitzen.
Zer ekarriko didan
zoriak ez dakit,
baiña gaurkoz beintzat
poza emen daurkit».

Ene anai zorozko,
ez neri gezurrik:
kaletarrak zabiltze
pake-poz gaberik.
Ni orde baserrian
biotza lasairik,
ez txiro, ez betea,
beti ornidurik.

EREINTZAK

*Ez du gora makala ereintzak. Baserri arloan dabillanak
nai ta ez jakin bear du zein sasoi dan egokiena azia lurrari
enzateko. Iñoiz uts eman litekena duzu, baiña geienez nolako
ereintza alako ernala izan oi da aziak. Ta azi bakoitzari eder
dakio bere erein aroa.*

Doñiu: P. M. Otaño-ren «Limosna txo bat...».

Egun astean ez du nagirik
larratxoriak kantari...
Bizi naia dut non-nai den ere,
sendo nik ere lanari.
Iritxi bai zait erein aroa,

bota bearra dut gari,
uda eltzean izan ditzadan
lau zirikoak ugari.
Txoriak goian eztarri eder,
ni nakion arloari.

Noiz dan didazu galdetzen neri
aziak erein aroa?
Azi bakoitzak dizu benetan
bere sasoi ta giroa:
San Martin-ez da gari azia
botatzeko ordu laxoa;
berdin urtaillez bada zabala,
azak nai du galondoa,
ta babakin bat irar illarak
edertzen dute soroa.

Arto ta potxa ereiten ditut
ederki maiertz lenengoz,
arto arteko pagotxa ere
ondo dator Santiagoz;
San Migeletan ditut bazterrak
betetzen
artaxikiak udaberri du
beraren garaia osoz,
arbi-patatak бага-irá]
lur landuan samur datoz.

Arto-indarrak, arbi-patatak
potxora ditut ereiten,
gari ta olo, belarki danak
aurrera dira botatzen,
berdin aillurbe, pagotx-irukoitz
purran ditugu zabaltzen;
laia zulora ortu babea
oi da geienik egozten.
Alan ta ere, bakoitzak duen
ereinkera duzu onen.

Aziak nai du erein ondoren
alegin aundiko zaintza:
euririk eza, izotz larregi,
zomorro txatxu saputza...
Jagon ezikan laster batean
andcatzen zait ereintza,
nik uste osoz amestu nuen
arbi-sailla naiz artotza.
Jorrai yaukalez bear dut zaindu
erein nun azi bakoitza.

LANDAN ÆNTSALAFI

Astegunez, eskola ondoren sarri, Mikel, mutiko nausiak zaitzen dizkit beiak larre te landetan. Igandez, ordea, elizbearkinzunak osotu ostean, atsegin zait neri ere landeko eguzki te atsedena, nere abereak gordetzerakoan. Zerbait irakurri naiz pentsatuz, arin doakit astia. Bertsolari gisan, neurtitzak ontzea ere laket zait askotan.

Doifiu: « F ruten ari nuzu , ».

Animani berea eman ondorean,
abelgorri zai nago igande goizean.

Abereak dabilzkit belarra bazkatzen,
nik landako pentokan (1) goxo dut atsedean.

Laiño artean sorgin kuku dut eguzki,
pozarekin pakea zelaira dakarzki.

(1) Muiño.

Argiaren izpia goitikan datorrit,
biotzaren oiva zerurantz doakit.

Zuk egiña naiz, Jauna, Zeuretzat egiña:
zure goi-guraria bekit atsegiña.

Zuk ezarri zenidan azken elburua,
egite onen bidez eskuratzekua.

Zuk dituzu egite onak sariztatzen,
ta, zuzena bait-zera, txarrak zigorkatzen.

Artez iñarrosiaz zuzentza sarte (2),
bakoitzari dakizu ematen berea.

Asko dabilta emen iñoren odola
edanik, gauzea leun aurrera doala.

Baiña oker doanak zuzena bear du,
txarrari zor-zigorra bearco kitutu.

Bizi digart barman zorion egarri,
une ta ordu oroiz nakar parregarri.

Gura izanikan ere ezin da baztertu,
akullu orren zizta bear dut nozitu (3).

Giza-biotzak nai du zorion betea,
on guztia eukiaz amairik gabea.

Orain irria nai du lorekin batean,
ta zorion berdiña eriotz ostean.

Baduzu beraz, jauna, neretzat saria,
betikoz daukakedan zorion bizia.

(2) Aga,

(3) Sufridu,

ESKALEAK

Dakigunez, eskale-egun askotxo dira Euskalerrian. Guztiotatik ugari ta entzute aundikoena Santa Agedaz egin oi dena dugu. Neska ta mutil, zar ta gazte, kalerik kale ta baserriz baserri dabilzkizu kantari. Zer pozgarriagorik!

Doiñu: «Aintzaldu daigUn...».

Aldatzik aldatz egunak goian
artu du bere arkua:
emen datorkit gazte taldea
yaukal dutela kantua,
Deun-Agate-ri eskein nairikan
bere bezpera lelua.
Neronek ere kantu ostean
bearko lasai eskua.

«Illun-abarrez zuen etxera
gatoz gu alai abesten,
baserri ontan abegi ona
dizugu denoi eskatzen.
Gazte taldeok aterik ate
oitura dugu berritzen,
t'euskaldunari zorion utsa
diogu pozik opatzen.

Ekandu danez ikusi dugu
alkate jauna goizean,
aren baimena emen daukagu
gaur ibilteko eskean.
Barne pozarren arnas berria
dizdiz begien ertzean,
kanta dezagun Deun-Agate-ren
jai-aurreko illuntzean.

Gazterik zion gure Agate-k
Jaunari eman bizitza;
munduko griña, aragi-deia
ezertako ezpalitza,
oiñaze biziz zaldun biurrak
suntsitu zion gorputza,
baiña Agate-k Jaunari zion
eskeiñi bere biotza.

Orain bagoaz, etxeko jauna,
bertso-kantaz zu goratzen;
barrua duzu urre gorritzko
dizugu pozik esaten:
seme-alaba, emazte lirain
eta zeuretzat nebarmen,
diru-apurraz zori betea
dizugu denok guratzen.

Eder zeruan dirdir izarra,
eder soroan goldea:
baserri ontan zu zara izar,
abaro eta jabea.
Goiko Jaun onak egin bait zaitu
gure erriantzat moldea,
zerroren esku bedi guretzat
zillar sosakin betea.

Lerden elizan aldare erdian
arri zurizko z,utoiña,
aren gaiñean beso zabalik
zeruko Ama Birjaiña;
umetxo begi-zuriz bildua,
zeru-biotzez egiña:
zure emazteak etxe onetan
dirudizu erregiña.

Pazko egunez jantziko ditu
sei gona bere soiñean,
zuri-nabarra azpikoa ta
gorri bizia gaiñean:
buruz asmotsu, eskuz maratza,
oso dalarik jasean,
etxe ardura eramateko
ez da beste bat aldean.

Bion frutuak ona jalgita,
bi mutil koxkor ta alaba.
Naizta aurrenik bion artean
izanik naiko ler-kaba,
azkenik bipil, izerdi aundiz
utziaz lanez karkaba,
egiña zagoz dirudizula
antzetuz lengo erkaba.

Etxe ontako muskil liraiñak
musua dute zuria,
matrail zabal —Mi pareko
guztizko dute gorria;
begiak bizi, ortzak irtetzen,
ago txiki ta guria,
goiz-urratzen fez izpi-jarioz
dula ezti-orrazia.

Etxeko andre dugu ementxe
ezpan ertzean par-antza:
muiño gaiñean lertu agiñik
bekusazute arantza,
beso zurian dakartzigula
lukainka korda aratza.
Ona eltzean bagenuen guk
zuen sari konfiantza.

Osto artean illun-abarrez
txoria dago kantari:
gure biotzok, idek ataka
goitiko esker onari.
Agur! , aurrena, aldendueran,
etxeke nausi jaunari,
eta jarraian barne-jauzika
etxeke andre denari».

NEGUAREN EGONA

Etzaigu eder asko luzatzen duen gauza; are gutxiago go-gaikarri ba zaigu. Orrela izan oi da legua bere elur, euri ta otzarekin. Aurtengoa aski xamar luzatuz dijoa. Ala ere bukatuaz? Ba liteke. Baiña, iñoizka ba daki bereak egiten, ezkutaratzekoa egin eta gero, guk gutxien uste dugunean bat-bateko agerpen latza berriro egin. Ez da bat-ere obe izaten, kimu, lore ta gaiñerakoak, zerbait aurreratu zaizkigunak on-daturik uzten dizkigu ta.

Doiñu: Xenpelar-en «Gizon bat ikusi det...».

Negua, naiz ez ernai, ba *doa* gorantza:
«Neguaren biotza San Bizente otza».
Elurra ere izan da; muiñoak oraindik
maindira zuriz daude segail (1) estalirik.

Gesuko lanik ez dut atariz kanpora;
ausnarka dut kortea; nadin su ondora:
gu bai negu beltzeko illun-abarretan
goxo gaudela, lasai! , sukalde onetan.

Neguz dago bildurik sendi euskalduna,
uda ta udazkenez eziña duguna;
guraso ta semeak alaiki supazter...
Lurrean ba ote da oberikan ezer?

Zurbil ta errukarri milla bider dana,
sutondoan mintzorik ez dan etxe barna.
Euskal sendiak badu orren arriskua,
ekaitzak ots dagi-ta, etsaiak puztua.

(1) Apain,

Maiz esan dit Jone-k, irri-parretsua:
«Lana bezain bearra dugu barne sua;
familiko bizitzak urrea dirudi,
epea billaturik bear dugu igurdi».

Emaztea dut ziñez lagunik leunena,
eta umeak ditugu altxorrik onena.
Maite nik emaztea andregai nuela,
orain nai dut jagon nere giltz bezela.

Bere iritzi-esanak lotsaz ditut artzen;
itzez, egitez ta arpegiz mee natzaio usten;
biotza du maitetsu, goiz-kerexa bezain,
muin-barruz gozatsua, ta kolorez bikain.

Aren ederrak lorrai poz ematen die,
t'ezpanai irriparez ezta darie;
zindo dakust aurrekin aren eziketa,
bigun ta jakituriz beti alkar-izketa.

Biori zaigu eder buruz jokatzea,
elkarri erakutsiz bear dan lotsea:
neri dagokit lana kanpo ta ukulluan,
ura etxekoandre bedi sutonduan.

Ez diot nik iñori legerik jarriko,
bakoitzak osa beza bere egiteko;
dan legez ar bakoitza, zein eder zein zatar:
lege onen aritik egin bide azkar.

Uskeriz ez egundo iskanbilla atera,
argia ta illuna bijoaz batera;
egunari berea emanez leialki,
or-ango albisteak ez puztu arroki.

Sua da dirdiratzen enbor-ertz erdian,
poz dauzkagu biotzak pakezko ozkarbian.
Amonak zizaillutik diardu ipuinketan,
aur ta nausi gaitula adi ezpañetan.

Zuri-zuri elurra teillatu erlaxean,
izotz ziztorra dindil xorta etengean...
Gu gauden orain beintzat maitasun kantari,
ederra egiñikan supazter onari.

OTSAILLEZ

Neguak, ba, ematen digu astia epez ipui ta elezar kontaketan jardun al izateko. Bere zoroaldiak, orraitio, izan oi ditu, orain euri-zaparrada, odei-murru ta elur-malo etengabeak, eta gero eguzki epel gozatsua, gaixo ekarle galanta. Otsailla da ortan aukerako.

«Mutil koxkor bat,..»,

Zurubi gora Negu badoa,
otso illean sar gera;
atzo Eguzki-k txeraz dizkigu
izpiak igor lurrera,
eta otsailla izanik ere
badute lorak ernerera.
Baiña neguak oraindik duke
bere sumin esnaera,
bizkar gaiñetik astinduz zapla
berozko gili gupera.

Sasoiz euria, sasoiz elurra
ditugu beti etekin,
gaurko biguna biar ankerra
iñolaz etor ez dedin,
otsaillez bego mendia zuri,
zerua goibel ta gordin;
adu txarreko illa dugu au
euritsu ba da, atsegin
izango digo lugiñak aski,
baíta igali, gari mozkin.

Euskeraz bada esakun zarra
otsailla belztu naizkoa:
«Egur-tokian sartu ornen zun
beraren ai tatzakoa:
ama ordea leixibontzira
bota ornen zun gaixoa».
Dena delarik, muzin, aldakor,
agertzen zaigu osoa,
ez jan ezta lan dugunarekin
arduraz ibiltekoa.

Bazter inguru ba dut lanik,
ez nadin beraz nagitsu:
soro lanean darabilzkidan
tramankuluak berritu,
urak ibilliz egin zotaskak
ta auzobideak berdindu,
kortako egal, orma zilloak,
sapai azpiak zuritu:
Nere ta nereen bizitoki dan
etxe aldea txukundu.

Nere andreak du aspalditxo
oillotegian oitura,
azpi ta ota garbi izateko
berak du egiz ardura,

Otsail aldiko txita mordoa
ongi bai dator errura,
bi oillo loka sartu dizkitzu
mimen-otzara barrura.

Aspaldi dauzkat igali-zerak,
—sagar, madari, kakiak-
esku goxo ta iraupen muker
azal ta sustrai garbiak,
adar ta enbor itzaifien aurka
boordel.-saldaz igurtziak.
Olaxe ditut gesal, zomorro
ta bestelako piztiak
adar, besanga, enborretatik
udarako erauziak.

Sagasti landak txakundu ditut,
ta kímu berriak sartu;
madari-ondo igaz sartuak
aurten dizkitzut txertatu,
adar zurgarri ta gailla alperrak
ditut errukige moztu.
Loretegiko bazterrak ere
atzo nítuen apaindu.
Labur: aurtengo iñaus-lanak
ilberan ditut amaitu.

Azitarako arbi-udarbiak
lore-tokira aldatuz,
kristal azpian tomate, uraza,
piper ta kuiak eraturuz,
leketako illar ta babarrunak
orma ondoan lekutuz,
porru motz lodi, ostro zuridun
azelkia lurreratuz,
osotu ditut neguko lanak
gogo bizi ta kementsuz.

emakumaren esku maratzak
obe du ortan aztura.

Etxe barruan, korta-leioak
aizea bear berritu,
nere abereen qgeak ere
gogoz bear ditut zaitu,
loi ta zikiñak, zoko-egalak
arreta biziz garbitu;
atseden guri dezaten beti
eta esnekoi agertu,
azpigarria, dena delako,
sarde-puntaz barreiatu.

Obari asko dauzkagu lanak
batez ere uda-goienez
egiñak baldin ba dira
negu latzaren bildurrez.
Sasoiz nitun ganbararatu
labore saskiak eurrez,
intxaur ta sagar, gaztaiña ta urre,
maats, kaki eta tomatez,
piper, lursagar eta bestelakoz
ainbat otzara gutxik lez.

Baserri baten ez dator gaizki
urte guztiz txerrikia,
guk emen beintzat orixe dugu
naitaezko janaria.
Berandu xamar izanik ere
atzo u genuen txerria,
bizkar mardula, anka txikiak,
saietsez ongi betia.
Urdai ta zezin aurtengo urtez
guk bai lapiko guria!

ASTE SANTUA

Aste Santua. Aurten, aurreratua etorri zaigu. Garizuma lendabizi, ta ondoren Kristoren nekaldi ta eriotza. Nere emaztea, iñoiz edo bein, bere umetxoak lagun ditula, beeko elizan eman dituzten gogo-jardunetan ere izan zait. Pozarren etorri izan dira etxera. Ni Ostiral Santuz izan nintzan elizkizunetan; betiko zeremoni ta ekintzen ostean, gurutz-bidea egin zuten apaizak, oso sentikorra egin ere. Eliztar guztiok kantatu genezan, irarritako paper batzuk zabaldu zizkiguten. Ona bertan zetorrena.

Doiñu: 6/5.

I

Eriotz-epaia

Pilato-k du eman
epai gaiztoa,
gurutzan josteko
gure Jainkoa.

II

Gurutzea leporatzen

Lepoz daramazu
gurutze latza:
ar eizu baita
nere biotza.

III

Lurrean eroria

Emen da jausi
Kristo lurrera,
lurra jasotzeko
zeru gaiñera.

IV
Kristo ta Ama

Maria-k dakus
bere Semea,
gurutzea bizkar
nekez betea.

V
Simon zirineta

Gurutz eramaten
Simon-ek legez,
dizut lagunduko,
Kristo, nik pozez.

VI
Beronika

Arpegiko izardi
ta odoletan
zapia du busti
iru izurretan.

VII
Bigarren aldiz jausi

Bigarrenez Kristo
bean da jausi,
ta neri biotza
ez ote ausi?

VIII
Jerusalen-go andreak

Andre taldea urbil
doa negarrez:
damu gaitezen gu
geure egin txarrez.

IX

Irugarrenez lurrera

Gure onik ezak
dauko gaillurra,
iru aldiz Kristok
jo digu lurra.

X

Kristo billoizik

Ona nun daukagun
Kristo billoizik,
soin-gogo eztala
miña besterik.

XI

Kristo gurutzean

Esku eta oiñak
iltzez josita,
emen daukat Kristo
oi nere Aita!

XII

Gurutzean zintzilik

Ti zaigu Jainkoa,
zeruko argi:
gogora gaitezen
orain ta beti.

XIII

Kristo ta Ama

Gurutze gaiñetik
Ama damaigu:
dongak izan arren,
Ark maite gaitu.

XIV

Kristo obian

Illobian daukat
Jainko maitea;
zintzo bete daidan
bere legea.

XV

Kristo berbiztua

Kristo piztu zaigu
illen artetik;
gu atera naiez
gaiztakeritik.

NERE BASERR!A

*Bizi garan tokia —lur, etxe— goretsiaz ez genuke iñoiz
ere aspertu bear; are gutxiago, geure sorlekua baldin bada.
Nk ezin dut beintzat nere kabitxoa, mendiska barrenean ja-
rria, lore ta zugaitz orlegiz inguratua, bertso berotan goretsi
gabe luzaro iraun. Urteko aro guztietan bai ditu bere barne-
lillura eztiak.*

Doiñu: «Gernika-kc arbola...».

Millaka bertsoak gaur, ene baserria!
Kezkaz beterik doa nere animia,
kezkaz izan ezikan ez naiz kantaria,
zure maitez naukazu pizturik guztia!

Zure izena opa dut, «Loreder», edatu,
ezpan-ertzez eraman gozo baizen kartsu,
urrun abesten duton olatuk gaintitu,
aizeak ego-gaiñez ditzan dantzaratu.

Zoazte, bertso leunok! , zoazte aizetan,
nere poza iragarritz zorion atsetan.
Amaren soak zidan zure itza eman,
ark jarri zidan baita garra ene baitan.

Bertsoak, oi bertsoak! , zabiltzate urruti,
Bidez bide zoazte aur-talde dardarti.
Nerekin nere kezkak, zaitezte ausarti,
ez baitut nerau gabe leia ez olerki.

Neraugatik egin dut zin zain-odola,
ene ametsen bizi zerori zerala;
amets eta zain-odol, giltz-arri bezala,
bizi naizeño zu, bai, nere izar garbala.

Gaztetan zu zintzaidan abe ta zoria,
nere barnean osa zenduan kabia;
ertuko ba litzakit zurekiko izpia,
biotza litzaidake lertuko guztia.

Zorionaren billa, oi doakabeak! ,
asko doaz kalera, usturik etxeak.
Maizterrak uzten ditu itai ta goldeak,
oillo, baratz ta kirru etxeoandreak.

Ez ditu inork geroztik zugaitzak moztuko,
ez osto ez adar mee inork inausiko.
Ukulluak aremuz dirade jantziko,
ta erlauntzen atakak txiñurriz josiko.

Goiz oillarrak jotzean be antsi goxorik
ez digu axuriak egingo iratzarrik;
ez orru, ez irrintzi, etxea bakarrik.
Utsik dan baserriak bai dula zori txarrik!

Ene baserri polit: gau zuriz, esaidazu,
zer duzun lo artean goxoki amestu:
oianak duen arren bere kautan deitu,
zuk otsez kuin-kuin duzu zeure ixilla zaitu.

Eder, barnekoi zait zure jarduera,
ixil eta zarataz nasturiko era:
txori, abere ta aurren oskar egunera.
gauetz doart illargi musu-ots leun-bera.

Izi ta mimentz tarte aizeak intziri,
maite kanta sorgindu gogo dizu zuri;
zure egonaren meeak bekarkigu guri
lanaren alaitasun, sari ta adiguri.

Ba ote zure altzo langorik inontxo
urte-korapil luzez bizia izateko?
Aize garbia duzu, nai beste jateko,
ogi-tremes mamitsu, nai aia asetzeko.

Nun dituzu geiago neskatil guriak,
morrosko sendo ta ume arpegi gorriak?
Baserrian dauzkazu andra errimiak,
gizaseme bulartsu, langille ta argiak.

Naiz-ta idi dema onai ta antzeko dostari
berebiziko griña leiatuaz ari,
baserritar zintzoa kale bizitzari
oratua baiño ez duzu jokalaria.

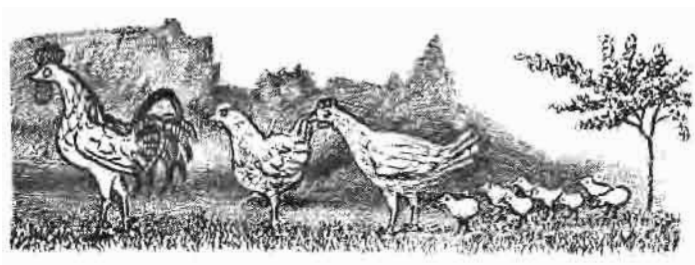
Kale kutsutik duzu baserria azke,
OSO duzu fedezko, arras Jainkozale,
auzo ar-emanetan elkar laguntzaille,
goiz eta arrats zaizu otoitzak esale.

Baserritar bizitzak baditu nekeak,
—ez dut ixillazi baita naigabeak.
Nungo bizimoduk ez? Uste du jendeak
zoriona berezko duela kaleak.

Bai zera! Urian errez da fedea ukatzen.
Giza-molde sotilla ta oiturak uzten,
eman itzari aise irripar egiten,
biotz guztiaz elkar ez dute maitatzen.

Euskaldun erriaren izate bipilla,
gure asaben bizi, edesti sotilla,
baserrian oraindik daukazu ixilla,
oien arnas egotsa bizirot dabilla.

Zoazte, ba, neurtitzok! , zoazte aizetan,
nere poza iragarritz zorion atsetan!
Barnea izpi-jario amak esan zidan,
aren gogo neurrira gu beti gabiltzan.

AURKIBIDEA

Aurre-1 tza	5
-------------	---

UDABERRI

Baserri min (Lotsati)	10
Gure kabitxo ..	11
Zeru izarratua	16
Izadia bai eder!	17
Birigarroa	19
Oro eder ..	20
Udaberria ..	23
Ardiak	26
Ni ez euli nagi	29
Nere etxea	31
	35
Lilitegia	39
Bizi nai	41
Nekazarien Zaindaria ..	43
	47
(7tI1	48

UDALDIA

Uzta-uzta (Lizardi) ..	55
Etxe ingurua	57
Kantari bizi naiz	59
Gure umeak	60
Lantsu nabil	62
Euri ostean	64

Gure egoitza	66
Bagillaren erdirantza	70
Ezlari ona ...	72
Igelak	74
Zugaitz artean	76
(ai ^o i-illa	79
Oilloak	81
Beiak	84
Jaitea kanta -gai... ..	87
Lan eta lan	89
Filc potxolo ..	91
Erleak	93

UDAZKEN

Mendiko alaitasuna (K. Enbeita) ..	100
Nerea da	101
Gauden osasuntsu	104
Txakoliña	106
Ukulluak	110
Ipurtargi ordez ..	
Poz-arinduz	114
Garbiketan ...	117
Maite zaitut ...	120
Izena	122
Zugatzak inguruan	124
Bi auntz	127
	129
Goizeko izarra ...	131
Txertaketak	133
Piñua	136
Amona il zaigu ...	139

NEGUA

Nere baserri (Ariztieta) r..	144
Ni baserriari ...	145

Oiana lerdin	148
	150
Argi zakurra	155
Suaren igurtzia	156
Egiak jalkitzen	158
Bei bat jl zait	159
Zirikaldia	162
Ereintzak	163
Landan pentsalari .rr ...	165
Eskaleak	167
Neguaren egona	171
Otsaillez	173
Aste Santua	177
Nere baserria	180

Azkena

